

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Tillgänglighet och förebyggande

Fyra skolkuratorers och en skolsocionoms skildringar av begreppen samt budget för elevhälsan.

SQ 1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Kandidatnivå: c-uppsats
Höstterminen 2011
Författare: Linnéa Hultman och Charlotte Jörnland
Handledare: Urban Herlitz

Abstract

- Titel** Tillgänglighet och förebyggande. Fyra skolkuratorers och en skolsociologs skildringar av begreppen samt budget för elevhälsan.
- Författare** Linnéa Hultman, Charlotte Jörnland.
- Nyckelord** skollagen 2010:800, tillgänglighet, förebyggande, implementering, förändring, makt.

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § beskrivs implementeras i grundskolekuratorers och en skolsociologs arbete samt att granska budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå som berör skollagens fastställande av elevhälsa. Empirin utgjordes av enskilda intervjuer och olika officiella dokument. Intervjurespondenterna var fyra grundskolekuratorer och en skolsociolog. Dokumenten var i form av fem grundskolekuratorers arbetsbeskrivningar, deras procentuella tjänstgöring och elevantal på de skolor de arbetar samt budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå. Frågeställningarna var: Hur beskrivs lagens begrepp *tillgänglighet* och *förebyggande* av skolkuratorerna och skolsociologen? Hur skildras fem grundskolekuratorers arbetsbeskrivning och hur skildras deras tjänster i procent i förhållande till det antal elever de ansvarar för? Hur beskrivs det i budget att stats-, kommun- och förvaltningsnivå har bidragit till implementeringen av lagen i elevhälsan? Vi använde oss av kvalitativ metod med kodning och komparativ analys. Våra teoretiska utgångspunkter har varit implementeringsteori, förändring i organisation, makt, och förebyggande arbete. Resultat och analys presenterades med intervjuer och dokument. Analysen av intervjuerna visade att det finns en otydlighet kring vad begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* innebär. Den visade även att skolsociologen upplever sig implementera skollagen 2010:800 i sitt arbete i högre grad än vad de fyra grundskolekuratorerna gör. Dokumenten består av två delar vilka är *arbetsbeskrivning*, *tjänstgöring* och *elevantal* samt *statsbudget*, *kommunbudget* och *förvaltningsbudget*. Analysen visade att arbetsbeskrivningarna har otydliga förklaringar på vad begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* innebär och att anställningen av grundskolekuratorer jämfört med år 2009 ökade på tre grundskolor och minskade på två. Skollagen 2010:800 har medfört ekonomiskt bidrag från staten till kommunerna och från och med år 2012 kan grundskolor ansöka om bidrag till elevhälsan.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Förförståelse	2
2. Bakgrund till problemet	3
2.1 Skolverket.....	3
2.2 Riktat bidrag	3
2.3 Ämbetsmannautlåtande	3
2.4 Pressutlåtande	4
2.5 Proposition.....	4
2.6 Skolinspektionens tillsyn.....	4
3. Teoretisk referensram	5
3.1 Implementering.....	5
3.2 Förändring i organisation	5
3.3 Makt.....	6
3.4 Förebyggande arbete.....	6
3.5 Tidigare forskning	7
3.5.1 Se, tolka och agera - om rätten till en likvärdig utbildning.....	7
3.5.2 Från dubbla spår till Elevhälsa - i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling	8
3.5.3 Elevvård i grundskolan.....	8
4. Metod och tillvägagångssätt	9
4.1 Kvalitativ metod	9
4.2 Kvalitativ intervju.....	9
4.2.1 Urval av intervjupersoner och genomförande av intervjuer.....	9
4.2.2 Analysmetod.....	10
4.3 Dokument som datakälla	11
4.3.1 Urval av dokument och genomförande av dokumentinsamling.....	11
4.3.2 Analysmetod.....	12
4.4 Deduktion	12
4.5 Metodologiska överväganden.....	12
4.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	14
4.7 Etiska överväganden.....	15
4.8 Litteratursökning	15
5. Resultat och analys	16
5.1 Intervjupresentation	16
5.1.1 Resultat och analys av intervjuer.....	16
5.2 Dokumentpresentation.....	29
5.2.2 Resultat och analys av dokument	29
6. Avslutande diskussion	38
6.1 Slutsatser och diskussion	38
6.2 Vidare forskning	41
7. Referenser	43
Bilaga 1 - Intervjuguide.....	47
Bilaga 2 – Informationsbrev	48
Bilaga 3 - Samtyckesblankett	49
Bilaga 4 – Mail sänt till skolkuratorer	50

Förord

Att skriva c-uppsats är en tidskrävande och stressfylld process som samtidigt är mycket givande och rolig. Vi vill rikta ett varmt tack till våra respondenter som tog sig tid för att medverka i vår undersökning. Ni var alla generösa med att förmedla er kunskap vilket gjorde vår uppsats genomförbar. Tack till er som var vänliga och tillhandahöll oss med officiella dokument.

Tack till vår handledare Urban Herlitz för att du givit oss flera goda råd. Du har haft tålamod med att svara på våra frågor och visat engagemang genom processen.

Framförallt vill vi tacka varandra.

Tack!

Göteborg, november 2011

Linnéa Hultman och Charlotte Jörnland

1. Inledning

”25 § För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses” (Skollag. SFS 2010:800, 2 kap. 25 §).

Skollagen 2010:800 trädde i kraft 2010-08-01 och började tillämpas 2011-07-01. Den säger bland annat att elever i förskoleklass och grundskola ska ha tillgång till elevhälsa där skolkuratorer står för de psykosociala insatserna. Lagen säger även att elevhälsan ska arbeta förebyggande (*ibid.*).

I den statliga utredningen SOU 2010:95 står det att det som i skollagen 2010:800 kallas elevhälsa omfattar det som den förra skollagen 1985:1100 benämnde skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser. Skolhälsovård stod för den medicinska delen medan elevvård stod för de omvårdande, sociala och psykologiska insatser som bland annat utfördes av skolkuratorer, dock är skolkuratorer inte inkluderade i den gamla lagtexten. Lagtexten i skollagen 2010:800 inkluderar skolkuratorer (SOU 2010:95).

Ahnborg, inspektionsdirektör på Skolinspektionen, Begler, generaldirektör och chef för Skolinspektionen och Rydin, projektledare på Skolinspektionen skriver hösten år 2011 i en debattartikel om elevhälsa att det sedan slutet av 1990-talet har utfärdats många larmrapporter om ungas psykiska ohälsa. De menar att det tidigare har framkommit att det finns stora skillnader mellan skolor när det gäller resurser inom elevhälsan. De anser även att elevernas hälsa och välbefinnande har riskerats att hamna mellan olika ansvarsområden och frågan om vem som ansvarar för vad innebär ofta i praktiken att ingen gör tillräckligt. Det är de mest utsatta barnen och ungdomarna som riskerar att inte få den hjälp de behöver och de menar därför att det kommer krävas att rektorer säkerställer tillgången till den nuvarande svaga elevhälsan. För att elever ska kunna få den psykosociala hjälp och stöd de behöver krävs även tydligare direktiv för skolkuratorers arbete (Svenska Dagbladet, 2011).

Lagen 2010:800 medför en skärpning kring skolkuratorers arbete samt elevhälsan vilket vi anser är varmt välkommet. Frågan är dock vilka konsekvenser lagimplementeringen får. I lagen står det att elever ska ha tillgång till elevhälsa vilket vi har valt att likställa med att elevhälsan ska vara tillgänglig för elever. Vi har upplevt att dessa begrepp används och tolkas synonymt, bland annat av Skolinspektionens generaldirektör och chef, varför vi har gjort detta val. Att undersöka vad lagens begrepp *tillgänglighet* och *förebyggande* innebär i rollen som skolkurator och skolsociolog är av relevans för socialt arbete då vi anser att elevers välmående är av stor vikt. Det är eleverna som ska bygga vår framtid. Frågan är om skolkuratorernas tid för eleverna kan motsvara behovet som föreligger när ansvarsfördelningen är otydlig och elevhälsan är svag.

1.1 Problemformulering

Den nya skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § säger att skolkuratorer ska vara tillgängliga för elever samt att deras arbete ska vara förebyggande. Detta innebär en skärpning av lagen då elevhälsans fokus, som tidigare endast låg på fysisk hälsovård, nu även inkluderar det psykosociala arbetet (Skollag. SFS 2010:800, 2 kap. 25 §). Enligt skolverkets statistik från 2009 gick det i snitt 728 elever per skolkurator inom kommunal grundskola (SOU 2010: 95). Propositionen 2009/10:165 beskrev att för att kunna öka tillgängligheten och möjligheten att arbeta förebyggande förutses att lagen kommer leda till ökade kostnader (prop. 2009/10:165).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § beskrivs implementeras i grundskolekuratorers och en skolsocionoms arbete samt att granska budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå som berör skollagens fastställande av elevhälsa. För att besvara detta har vi följande frågeställningar:

- Hur beskrivs lagens begrepp *tillgänglighet* och *förebyggande* av skolkuratorerna och skolsocionomen?
- Hur skildras fem grundskolekuratorers arbetsbeskrivning och hur skildras deras tjänster i procent i förhållande till det antal elever de ansvarar för?
- Hur beskrivs det i budget att stats-, kommun- och förvaltningsnivå har bidragit till implementeringen av lagen i elevhälsan?

1.3 Avgränsningar

Vi valde vår teoretiska referensram; implementeringsteori, förändring i organisation, makt, och förebyggande arbete då den går hand i hand med vårt syfte och är tillämpningsbar på våra frågeställningar. Vi har endast granskat kommunala grundskolor eftersom skolsocionomen, som vi redan från början av undersökningen hoppades skulle delta, arbetar på en kommunal skola. Vi hade även en föreställning om att det inte är lika vanligt med skolkurator på privata skolor vilket dessutom avgjorde denna avgränsning. Vi planerade att undersöka lagens begrepp *hälsofrämjande* och *psykosocialt* men märkte efter hand att det inte fanns utrymme för det. Vi har endast undersökt skolkuratorers arbetsbeskrivningar och inte skolsocionomers, vilket grundar sig i våra frågeställningar. Syftet var endast att undersöka vilken betydelse lagen har för skolkuratorers arbetsbeskrivningar.

1.4 Förförståelse

Vi hade båda kunskap om grundskolekuratorers arbete då vi har gått på samtal hos skolkurator och en av oss även har praktiserat som det. Vår förförståelse var att skolkuratorer snarare arbetar akut och behandlande än förebyggande som skollagen 2010:800 säger att de ska göra. Vi menar behandlande i den meningen att kuratorer själva har och ger elever strategier för att arbeta med problem. Vår förförståelse var även att kuratorer har svårt att hinna vara tillgängliga för alla elevers behov. En av oss kände sedan tidigare till skolsocionomens psykosociala arbetssätt. Vi hade hört att skolsocionomen arbetar aktivt i alla klasser på skolan och har fokus på att förebygga problem genom att ha ett aktivt samarbete med pedagoger och rektor. Vi visste även att denne arbetar psykosocialt och därmed tänkte vi att skolsocionomens arbete gick att likställas med skolkuratorers eftersom lagen 2010:800 säger att skolkuratorer ska arbeta psykosocialt. Att vi under socionomutbildningen lärt oss vikten av att sätta relationen i fokus kan förmodligen ha påverkat oss i vår analys och diskussion av resultat.

2. Bakgrund till problemet

Petersson (2009) skriver att rättsregler, exempelvis lagar, är den viktigaste delen av offentlig maktutövning. Lagstiftningsprocessen börjar med ett uppdrag som bestäms genom ett regeringsbeslut. Utredningsförslag sänds sedan ut på remiss till de myndigheter och organisationer som berörs och sedan sammanställs remissvaren inom ett departement. Regeringen lägger sedan fram en proposition till riksdagen vilket är regeringens lagförslag. Därefter följer riksdagsbehandling i ett utskott och sedan ett beslut av riksdagen, utfärdad i form av lag och slutligen tillämpning. Budgetåret löper kalenderårsvis och i september lämnar regeringen budgetpropositionen till riksdagen (Petersson, 2009).

2.1 Skolverket

I en rapport från Skolverket (2008) beskrivs Skolverket som ansvarig för en rad olika statsbidrag, exempelvis resursfördelning. Det beskrivs även hur målen ska nås på den lokala nivån. Skolverket har ansvar för kommunalekonomisk utjämning med syfte att skapa likvärdiga förutsättningar för kommuner och landsting. Riktade finansiella insatser har de senaste femton åren ökat i styrka och ekonomisk omfattning. Inom statsbidragshanteringen har uppföljning och utvärdering kommit att användas i kontrollsyften, exempelvis för att ta reda på om kommunerna uppfyllt sina åtaganden och haft rätt att nyttja bidrag. Skolverkets bidragshantering styrs bland annat av regeringsuppdrag (Skolverket, 2008).

2.2 Riktat statsbidrag

I ett pressmeddelande av utbildningsminister Jan Björklund 2011-11-01 uttalar han att barns inläring inte fungerar bra om de inte mår bra. Han menar att skoluratorer, bland andra, är en viktig del av skolverksamhetens resurser. 650 miljoner kronor ska satsas på elevhälsan år 2012 till år 2015 i form av ett riktat bidrag från staten (Utbildningsdepartementet, 2011a). I regeringens beslut angående uppdraget kan man läsa mer utförligt om hur dessa pengar ska fördelas. Regeringen ger Skolverket uppdrag att fördela statsbidraget. Regeringen bedömer att utvecklingen av och tillgången till elevhälsa är central för att skolorna ska kunna erbjuda eleverna en god lärandemiljö. En förstärkt elevhälsa kan därför medföra ett mer effektivt arbete med elever som har svårigheter i skolsituationen. Det är därför som regeringen bedömer att ett riktat statsbidrag bör erbjudas (Utbildningsdepartementet, 2011b).

2.3 Ämbetsmannautlåtande

På Barnombudsmannens, BO:s, officiella hemsida beskrivs redan år 2000 i ett remissvar, angående den statliga utredningen SOU 2000:19, att om eleverna inte känner till eller vet att personalen existerar tar de heller inte kontakt med dem när de behöver stöd (Barnombudsmannen, 2000). BO skriver år 2009 att rektorer och kommuner måste ta elevhälsovården på allvar så att alla barn får tillgång till en likvärdig elevhälsovård. Han uttrycker att man inte kan vara nöjd förrän en förstärkning av lagen märks i elevers vardag (Barnombudsmannen, 2009). I ett annat remissvar från 2009 skriver BO att även om kraven på tillgänglig elevhälsovård skärps i förslaget om lagen 2010:800 så framgår det inte vad som avses med att elever ska ha *tillgång till* elevhälsovård. BO anser att det är viktigt att elever, på ett enkelt sätt, kan komma i kontakt med elevhälsovården och han menar därför att det är viktigt att följa upp och utvärdera de nya bestämmelserna om elevhälsan (Barnombudsmannen, 2009).

2.4 Pressutlåtande

I en artikel i Dagens Nyheter står det att Miljöpartiet vill öronmärka pengar till elevhälsan i Stockholm (Dagens Nyheter, 2010). I en artikel i Göteborgs Posten framkommer det att de flesta stadsdelarna är långt ifrån att uppnå fullmäktiges mål för elevhälsan (Göteborgs Posten, 2009). I en debattartikel i Svenska Dagbladet skriver skolöverläkarna Milerad och Renman att Socialstyrelsen inte har varit särskilt aktiv när det gäller att ställa krav på skolor angående elevhälsan (Svenska Dagbladet, 2011).

2.5 Proposition

I propositionen för skollagen 2010:800 står det, i jämförelse med den tidigare skollagen 1985:1100, att om det ska finnas tillgång till skolkurator och psykolog för alla elever hindrar det inte att kommuner och andra huvudmän, liksom tidigare, kan inrikta och organisera sin elevhälsa efter lokala behov och förutsättningar. Det förutses att lagförslaget kommer att leda till ökade kostnader. Enligt regeringen kan hänvisningen till medicinsk, psykologisk, och psykosocial kompetens knappt syfta på andra personalkategorier i elevhälsan än de som nämns i lagen (prop. 2009/10:165).

2.6 Skolinspektionens tillsyn

Skolinspektionen gör under perioden 5-16 september år 2011 en flygande tillsyn över hur elevhälsan är uppbyggd i olika grundskolor. Urvalet är grundskolor i Sveriges samtliga kommuner, detta för att det ska bli representativt för landets alla grundskolor. Skolinspektionen kontaktade rektorer från 1 000 utvalda skolor för att ta reda på om elever hade tillgång till skolläkare, skolkurator, psykolog och specialpedagog samt om rektorer bedömde att resurserna är tillräckliga. En fråga man ville ha svar på är hur funktionell elevhälsan är och vilken beredskap kommuner och fristående huvudmän har för att svara mot intentionen i skollagen 2010:800, angående att stärka elevhälsan (Skolinspektionen, 2011).

Av de 764 skolor som ingick i tillsynen är 620 stycken kommunala grundskolor. Av rektorerna från de kommunala skolorna känner 96 procent till bestämmelserna i skollagen 2010:800. På frågan om de behövt vidta några förändringsåtgärder med anledning av skollagen 2010:800 svarade 51 procent ja och 45 procent svarade nej. På frågan om eleverna har tillgång till kurator svarade 70 procent ja; regelbundet, 25 procent ja; om behov uppstår och 5 procent nej. På frågan vilket sätt eleverna ges tillgång till kurator var det endast 586 av de 620 rektorerna som svarade. Av dessa svarade 94 procent; på skolan och 6 procent; i annan lokal. På frågan om de anser att kurators tid räcker till för att täcka behoven hos eleverna, var det också 586 som svarade; 66 procent svarade ja, 28 procent svarade nej (*ibid.*).

Ahnborg, Begler och Rydin (2011) skriver att det är många rektorer som tycker att skolkuratorer har för lite tid för eleverna. Skolkuratorerna befinner sig ofta på andra skolor vilket innebär att de inte alltid är lättillgängliga för eleverna. De skriver vidare att begreppet *tillgång* kan tolkas på olika sätt. Det visade sig att när Skolinspektionen ställer frågan om resurserna för elevhälsan är tillräckliga, är uppfattningen bland rektorerna att eleverna i de flesta skolor har tillgång till elevhälsa men att resurserna inte räcker till för alla elever. Slutsatsen blir att många elever som lider av oro och ångest inte får det stöd de behöver och därmed kan deras skolgång och även livet i övrigt bli onödigt svårt (Svenska Dagbladet, 2011).

3. Teoretisk referensram

Här redogör vi för de teoretiska utgångspunkter vi funnit relevanta för uppsatsen. Skollagen 2010:800 började tillämpas 2011-07-01 vilket innebär att det inte finns något skrivit om den implementeringsprocessen. Därför har vi istället fokuserat på implementeringsteori, förändring i organisation, makt, och tidigare forskning gällande elevvård.

3.1 Implementering

Implementering innebär att införa något, till exempel en lag och Hill och Hupe (2002) menar att implementering ofta är en av anledningarna till att politik inte lyckas. Implementeringsteorin handlar om att det är skillnad mellan intentioner och resultat och de skriver att implementeringsproblem kan bero på kommunikationssvårigheter mellan olika organ. Det innebär att innehållet i ett meddelande inte är det samma när det tas emot som när det sänds vilket är motsatsen till vad som krävs för att kommunikation och implementering helt ska fungera. Politiker förstår inte alltid varför regler de inför i lagar inte verkställs på det sätt som de planerat och att skulden ofta läggs på dem som ska implementera lagen. Hill och Hupe (2002) menar dock att skulden istället bör läggas på otydligheten i besluten, vilka är resultat av kompromisser. Med ett uppifrånperspektiv ses implementering framförallt som sammansatta beslut som stöder politiska ledares intentioner och beställningar (Hill & Hupe, 2002).

Winter och Lehmann, Nielsen (2008) skriver att hur funktionell en implementering är varierar över tid där det brukar gå relativt trögt i början av processen. Implementeringsresultat varierar inte bara över tid utan även mellan platser. Vid värdering av implementeringsresultat granskas officiella mål, exempelvis en lag, men när lagen är otydlig är det svårt att utvärdera graden av måluppfyllelse. Vissa lagar innebär endast krav på utförarna av lagen och inte på förvaltningspersonalen. Information om den nya förändringen har betydelse för att arbetet ska kunna ändras i enlighet med intentionen med implementeringen. En implementering av detta slag kräver resurser då man varken kan förvänta sig ansträngning från personal eller effekter utan att det finns medel. Det finns dock andra undersökningsresultat som påvisar att den subjektiva arbetsbörda som utförarna upplever påverkar mer hur implementeringsresultat blir än vilka resurser som tillkommer (Winter & Lehmann, Nielsen, 2008).

3.2 Förändring i organisation

Det finns en typ av förändringar inom den offentliga verksamheten som sker av beslutsfattare uppifrån. Denna förändringsteori i organisationer kan exempelvis vara beslut från regering och riksdag och dessa ligger ofta bortom myndigheters kontroll. Beslut fattas av politiker och implementeras sedan i en kedja (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Detta kan illustreras med en styrningskedja; skollag, skolförordning, styrning och kontroll från statlig skoladministration, beslut i kommunal skolstyrelse, åtgärder på den enskilda skolan och arbete med elever. Skollagen 2010:800 är en implementering vilken påverkar dem som i praktiken skall tillämpa de politiska besluten (Rothstein, Ahlbäck & Öberg, 2010). En viktig utgångspunkt vid förändring inom organisationer är att alla yrkesroller känner inflytande och ansvar och det är även viktigt att förändringar upplevs som meningsfulla varför alla bör få tala om sina tankar beträffande förändringen. Förändring handlar således om ett samspel mellan å ena sidan en omstrukturering hos individen och å andra sidan det sociala samspelet i organisationen (Kronvall et al. 1991).

Förändringsteorin beskriver en förändringsprocess i tre faser där den första innebär att balansen rubbas på grund av förändrade villkor, vilket leder till instabilitet. I denna fas löses arbetsrutiner upp och den är ofta konfliktfylld på grund av osäkerhet i relationerna. Olika intressen ställs mot varandra utan gemensamma lösningar och osäkerheten kan leda till att ledaren blir betraktad som syndabock och orsak till instabiliteten. Den andra fasen innebär att man undersöker de förändrade villkoren genom att prova sig fram i handling och tanke. Även denna fas är konfliktfylld då det exempelvis finns olika uppfattningar om hur resultat ska tolkas. Den tredje fasen innebär att förändringsprocessen når sitt slut då nya handlingsstrategier och mönster har bildats. Organisationen infinner sig åter i balans och stabilitet (*ibid.*). Förändringsarbetet är en process som tar tid. Alla inblandade ska veta vad målsättningen för förändringen är. Det ska finnas en plan för utvärdering och uppföljning av förändringsarbetet (D-Wester, 2005).

3.3 Makt

Makt är ett omfattande begrepp och vi har valt att belysa den delen som berör makt och inflytande på olika nivåer i samhället. Det handlar bland annat om att politiker styr kommuner med hjälp av att bestämma budget medan professionella organisationer har inflytande vad gäller formulering av politiska mål och hur de ska uppnås (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). En komplicerad fråga som tas upp är vem som har makt och vem som egentligen styr. Ofta blir det inte som politiker tänkt sig vilket kan bero på att dialogen mellan olika domäner ofta är bristfällig. Ett problem är att det är otydligt på vem ansvaret ligger för att målen ska uppfyllas och resultatuppföljningen är ofta bristfällig. En konsekvens av att mycket i dagens samhälle är målstyrt är att politiker lägger mer fokus på hur det ska bli än hur det faktiskt ser ut i praktiken (*ibid.*). Mål och resursstyrning kombinerar rättsliga och ekonomiska styrmedel vilket betyder att riktlinjer för en viss verksamhet bestäms efter hur tilldelningen av resurser ser ut. Statliga beslut styr till stor del kommunernas ekonomi (Petersson, 2009).

Socionomen Åsa Backlund (2009) skriver i sin avhandling om elevvård att organisatoriskt förankrad makt innebär makt i fråga om kontroll över resurser. Hon beskriver skolan som en människobehandlande organisation som framförallt är beroende av kommunen för att erhålla resurser vilket medför att den blir sårbar för extern påverkan från omgivningen. Ekonomiska ramar, lagar och krav till effektivisering fastställs av politiska beslut och utformning av skolverksamheten ligger helt i kommunens händer. Skolan kan betraktas som en människobehandlande organisation då den inverkar på människors liv. Något som kännetecknar människobehandlande organisationer är även dess formella mål som många gånger är motstridiga, oklara och föränderliga över tid. Delar av organisationen har stor självständighet och ingen särskild koppling till övriga delar. Till exempel har skolkuratorer ingen direkt kontakt med dem som är formellt överordnade och de bestämmer i stort sett helt på egen hand över sitt arbete. Detta kan skapa konflikter mellan exempelvis skolkuratorerna och skolledningen. Elevvård formas alltså inte av någon explicit ledning och det går emellanåt inte att urskilja någon tydlighet i vem som har ansvar för vad. När det gäller rationella styrformer och formella riktlinjer betraktas skolan vara trögföränderlig och svårstyrd (Backlund, 2009).

3.4 Förebyggande arbete

D-Wester (2005) arbetar som skolsocionom och beskriver att skolkuratorer och den övriga elevvården behöver en medveten strategi för att på bästa och mest effektiva sätt kunna arbeta förebyggande. Primär prevention är insatser som riktar sig till alla elever

för att skapa trygghet och säker miljö. Sekundär prevention är åtgärder som riktar sig till riskgrupper genom att skolkuratorer till exempel har metoder och rutiner för att så tidigt som möjligt kunna uppmärksamma dessa elever. Vid tertiär prevention syftas insatserna till dem som redan befinner sig i problematiska situationer, exempelvis till de som lider av psykisk ohälsa eller är utsatta för kränkande handlingar. Det är fram för allt skolkuratorer som kartlägger hur elevernas psykosociala arbetsmiljö ser ut och därigenom för fram tankar om hur utveckling och förbättring av lärandemiljö kan göras. Genom lagstöd kan skolkuratorer förmedla vikten av förebyggande arbete (D-Wester, 2005).

D-Wester (2005) skriver att skolkuratorers arbetsuppgifter innebär förebyggande arbete med elevers hälsa, motverka skolfrånvaro, motivationsarbete med elever och föräldrar, deltagande i möten, administrationsarbete, att ha kontakt med externa myndigheter samt att vara tillgängliga för både elever och lärare. Hon framför även att skolkuratorer har såväl utredande som behandlande funktion. De både föreslår insatser och utför dem, genom till exempel behandlande samtal (D-Wester, 2005).

3.5 Tidigare forskning

I uppsatsprocessens början visste vi inte om det fanns tidigare forskning inom området. Vi har haft svårighet att hitta tidigare forskning angående skolkuratorers förebyggande arbete samt om tillgänglighet i deras arbete. Vi har valt bort tidigare forskning beträffande skolsociologens roll då vi inte har hittat någon. Vi har valt att använda statliga utredningar som tidigare forskning och genom noga granskning av hur undersökningarna genomförts är vår bedömning att de har god trovärdighet.

3.5.1 Se, tolka och agera - om rätten till en likvärdig utbildning.

År 2010 tar regeringen ett beslut om att tillsätta generaldirektören Ifvarsson som särskild utredare för den statliga utredningen SOU 2010:95. Danermark, professor i sociologi, Germundsson, universitetsadjunkt och Englund, projektassistent får i uppdrag att arbeta med en del av utredningen då sammanlagt 389 personer intervjuas med en fördelning på 78 gruppintervjuer. Bland dessa finns företrädare för elevhälsan i grundskola och gymnasieskola, politiker på kommunal nivå och förvaltningschefer. I en av kommunerna, som omfattas av utredningen, har man under tre år reserverat medel för att genomföra en särskild satsning på elevhälsan och politikerna menar att just budgetstyrning och resursfördelning är viktiga medel som de använder sig av. Politikerna uttrycker även en frustration över att de får för lite stöd i arbetet med hur de ska tolka lagar och direktiv. De menar att de endast via rapporter, alltså utan dialog, får kritik om vad som är bristfälligt och därmed anser de att det är problematiskt att urskilja tydlighet i hur de ska åtgärda felen. En vanlig uppfattning bland förvaltningscheferna och politikerna är att de som arbetar på nationell nivå ofta uttalar vad som är fel men att de inte ger stöd för hur man ska göra istället. De menar även att de på nationell nivå skuldbelägger den lokala (SOU 2010: 95).

De intervjupersoner som ingår i elevhälsan representerar elevhälsoteam som ser mycket olika ut. Exempelvis finns det skillnader när det gäller resurser samt huruvida personalen är stationerad på skolan. Beträffande elevhälsans förebyggande arbete diskuteras olika hinder och det största hindret sägs vara resursbrist. De menar att förebyggande arbete är ett begrepp med oklar definition och de anser att arbete kan betraktas som förebyggande då det bidrar till att existerande problem inte förvärras. Däremot betraktas inte akuta insatser, utredningar samt kontakt med exempelvis socialtjänsten som förebyggande arbete (*ibid.*).

Bilden som undersökningen ger är att det finns en oklarhet kring vad begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* innebär. Ett sätt som anses viktigt för tillgängligheten är att, bokstavligen talat, ha öppna dörrar för eleverna. Det framkommer även att förebyggande insatser många gånger får prioriteras bort för akuta insatser. Elevhälsan beskrivs som framgångsrik då den även är tillgänglig för lärarna men elevhälsans personal anser att det dock är omöjligt att kunna finnas på plats för spontana besök samtidigt som de exempelvis arbetar med elever med mera komplexa stödbehov, planerar för hälsosamtal och gör utredningar. Det är vanligt att problematik hos elever uppmärksammas genom att eleverna själva tar kontakt med exempelvis skolkuratorn och då är det viktigt att kuratorn finns på plats. Rektorer har ansvar för att genomföra de mål staten ställer upp eftersom lagstiftning inom skolan riktar sig direkt till de verksamhetsansvariga (*ibid.*).

3.5.2 Från dubbla spår till Elevhälsa - i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling

På uppdrag av regeringen år 2000 utses riksdagsledamoten Edgren till särskild utredare för den statliga utredningen SOU 2000:19. Utredare genomför, tillsammans med sekreterare, tre egna undersökningar som består av enkäter till olika kommuner och strukturerade intervjuer med bland annat elevvårdspersonal från fjorton skolor från olika kommuner. Ett av resultaten, när det gäller elevvårdens resurser, är att variationen mellan olika kommuner och skolor är orimligt stor. Det konstateras därför att det finns anledning att staten ställer krav på kommunerna när det gäller styrning, uppföljning och utvärdering av elevhälsan. Det framkommer även att skolkuratorns arbetsuppgifter är att utreda och hjälpa elever med sociala och känslomässiga problem, samt att de fungerar som stöd till lärare och skolläda. En annan viktig uppgift är att kuratorer arbetar för att motverka mobbning (SOU 2000:19).

3.5.3 Elevvård i grundskolan

Socionomen Åsa Backlund (2009) har genomfört en enkätstudie med 100 slumpmässigt utvalda skolor som hon beskriver i sin avhandling. Ur svaren går det utläsa att skolkuratorer används som utbytbara resurser, då deras uppgifter även utförs av andra yrkesgrupper i skolorna. I och med detta får kuratorerna en oklar roll, vilket är riskfyllt, eftersom det vid nedskärning av resurser skulle kunna resultera i att det är de som blir uppsagda. Det finns en föreställning om att skolkuratorer ska arbeta med och vara tillgängliga för elever i äldre åldrar, då dessa elever i större utsträckning själva söker hjälp (*ibid.*). Backlund (2009) resonerar kring att sociala problem förmodligen är lika vanligt förekommande oavsett elevernas ålder även om de inte uttrycks, definieras, förstås, hanteras eller påverkar skolorna på samma sätt. Det framkommer tvetydiga svar angående hur skolans storlek påverkar skolkuratorers tillgänglighet för elever. Å ena sidan kan en kurator, med högre procentuell tjänst, på en större skola arbeta mer effektivt då han eller hon slipper förflytta sig mellan skolor. Å andra sidan visar det sig att en kurator som, via resursenheten, har en låg tjänstgöring på en skola har ont om tid för det direkta elevarbetet då tiden istället läggs på personalmöten, aktiviteter via resursenheten och samordning med andra skolans personal (*ibid.*).

4. Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel presenterar vi vårt empiriska material, urval, analys och till sist det av metoden givna svårigheter. Forskning bör vara transparent (Thomassen, 2007) och därför försöker vi genom detta metodkapitel göra vår studie så genomskinlig som möjligt. Läsaren kan därmed följa vårt resonemang och själv dra slutsatser av vår undersökning.

4.1 Kvalitativ metod

Kvalitativ metodstrategi innebär att få kunskap om människors personliga upplevelser bland annat utifrån människors egna ord, meningsbeskrivningar, tankar, känslor, minnen och kunskaper (Bryman, 2011). En kvalitativ metod har varit lämplig för att erhålla tillförlitliga och djupgående svar på våra frågeställningar.

Uppsatsens syfte har varit den huvudsakliga utgångspunkten i de material- och metodval vi gjort och vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod med både enskilda intervjuer och officiella dokument. Vi har valt intervjuer för att få kunskap om fyra skolkuratorers och en skolsociomoms arbetsituation och deras upplevelser av hur den nya skollagen 2010:800, andra kapitlet 25 § gällande elevhälsa, har påverkat och påverkar dem. För att från 2009-09-01 och 2011-09-01 få en överblick över skolkuratorers arbetsbeskrivningar, deras procentuella tjänstgöring och elevantal på de skolor de arbetar samt hur stats-, kommun- och förvaltningsnivå har bidragit till implementeringen av lagen 2010:800 i elevhälsan har vi valt att granska dokument som skolkuratorer har skickat till oss och flera dokument gällande politisk budget.

4.2 Kvalitativ intervju

Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att kvalitativa intervjuer handlar om språkliga händelser som förutsätter intersubjektivitet mellan människor. Viktigt är att det finns ett bestämt syfte för intervjun och meningen är att få en förståelse för hur de som intervjuas uppfattar världen. Som intervjuare bör man ha inlevelseförmåga, en öppenhet och förmåga att kunna lyssna aktivt. Detta för att intervjupersonerna ska nå sina tankar och dela med sig av dem. Även tystnad under intervjuer är viktigt för att det ska finnas utrymme för reflektion. Semistrukturerade intervjuer innebär att man utgår från en mindre strukturerad intervjuform där det finns viss struktur men samtidigt möjlighet för öppna diskussioner (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har valt att intervju fyra grundskolekuratorer och en skolsocionom med avsikt att ställa skolkuratorernas intervjusvar mot skolsociomoms och jämföra dessa. Vi sökte djupgående svar på våra frågor och valde därför att använda semistrukturerade intervjuer.

4.2.1 Urval av intervjupersoner och genomförande av intervjuer

Den skolsocionom som vi valt att ha med i vår undersökning arbetar i Skåne län och var utvald redan från undersökningens start. Vi ansåg att dennes arbetsätt går att likställas med skolkuratorers eftersom lagens beskrivning av skolkuratorers arbete överensstämmer med skolsociomoms arbetsätt. Skolsociomonen kontaktades via telefon och vi genomförde en telefonintervju, intervjun utgick från samma intervjuguide som de andra intervjuerna.

För att finna skolkuratorer för intervjuer lottade vi fram fem kommuner av de 49 i Västra Götalands län. Därefter lottade vi fram två kommunala grundskolor från varje kommun, alltså tio grundskolor, med förskoleklass upp till årskurs nio. I två av dessa fem kommuner behövde vi inte lotta fram skolorna då det inte fanns fler än två skolor med årskurs F-9 där. Vårt syfte med intervjuerna var att få ingående svar och därmed

ansåg vi att det skulle vara tillräckligt om vi endast fick tag i hälften av dessa tio kuratorer. Anledningen till att vi valde grundskolor F-9 som kriterium var för att det inte har varit lika vanligt att ha skolkurator på låg- och mellanstadium (SOU 2010: 95). Vi ansåg därmed det vara intressant att undersöka om skolkuratorers arbetssätt har förändrats när även yngre elever har rätt till skolkuratorer. Vi mailade skolkuratorer (bilaga 4) från de utlottade skolorna och de som vi inte hittade mailadresser till ringde vi. Av de tio skolor som vi lottat ut fick vi tag i tre skolkuratorer. Då en av oss i ett annat sammanhang samtalade med en för oss okänd skolkurator erbjöd denne själv att ställa upp på intervju. Detta resulterade till sist i att vi hade fyra skolkuratorer för våra intervjuer och att tre av dem var från samma kommun.

Vi skrev en intervjuguide (bilaga 1) som var tänkt att fungera i enlighet med det som Larsson (2005a) benämner den allmänna intervjuguiden där vi valde ut teman och framförallt öppna underfrågor relevanta för våra teoretiska utgångspunkter, vår tidigare forskning och vårt syfte. Att vår intervjuguide blev av allmän karaktär är för att vi ville ha en viss struktur men samtidigt kunna ha öppna diskussioner under intervjutillfällena. Innan intervjutillfällena mailade vi vårt informationsbrev (bilaga 2) till respondenterna vilket innehåller undersökningens syfte och information om konfidentialitet samt nyttjandekravet. Vid intervjutillfällena skrev de även under en samtyckesblankett (bilaga 3). Vi deltog båda under alla intervjuer, förutom vid telefonintervjun och vi var noga med att lyssna in respondenterna genom att låta det vara tyst och inte avbryta dem. Intervjuerna ägde rum på skolkuratorernas arbetsplatser och alla varade mellan 30 till 60 minuter. Intervjuerna spelades in och transkriberades för att vi sedan skulle kunna välja ut betydelsefulla citat till analys.

4.2.2 Analysmetod

För vår analys av intervjuerna har det varit viktigt att se om lagens tillämpning når sitt syfte. Att koda ett intervjumaterial kan vara lämpligt för att inte drunkna i det. Då vårt insamlade intervjumaterial bestod av mycket text var kodning ett bra alternativ. Koda kan man göra genom att bland annat etikettera, sammanställa och organisera det man utläser. De nyckelord som väljs ut skapar gynnsammare förutsättningar för tolkningen då man någorlunda följsamt kan utläsa det som betraktas vara mest angeläget (Bryman, 2011). Vi har utgått från de teman som vår intervjuguide bygger på (Bilaga 1) och genom att läsa igenom alla intervjuer flera gånger fann vi allteftersom relevanta nyckelord.

Nedan redovisas den modell som blev till grund för vår analys:

Teman	Nyckelord
Tillgänglighet	Tillgänglighet, otydlighet, relationsbygge, arbetsrummet, behov, pedagogerna, synas, ålder
Förebyggande - akuta insatser	Förebyggande, otydlighet, strategi, samarbete, ålder, akut
Förändring/implementering	Implementering, skolledning, information, förändring, resursbrist, psykosociala, perspektivet
Makt	Makt, nivå, skolledning, inflytande, ansvar, frihet

I vår tolkning och diskussion av intervjuresultaten valde vi att använda oss av det som Hellspong (2001) kallar komparativ analys vilket innebär att jämföra två eller flera

texter för att bedöma hur olika eller lika de är. För att kunna få ut så mycket som möjligt, när det gäller skillnader och likheter, är det positivt att jämföra flera liknande texter. Ett bra alternativ för att lättare kunna kritisera och urskilja brister i en text är att ställa en text mot ett bättre alternativ (Hellspong, 2001). Vi har därför valt att ställa de fyra skolkuratorernas intervju svar mot skolsociomomens och kritiskt jämfört dessa.

4.3 Dokument som datakälla

Dokument som datakälla innebär att forskare samlar in och analyserar skrivna dokument vilka kan vara av olika slag. Det kan till exempel vara officiella dokument från statliga myndigheter, officiella dokument som är av mer privat karaktär eller massmedia. Det är viktigt att man som forskare förhåller sig objektiv i analys av sådant material (Bryman, 2011). För att få en utökad förståelse för det som intervjuerna givit oss har vi analyserat ett flertal officiella dokument. Vi har granskat dokument gällande skolkuratorers arbetsbeskrivningar, deras procentuella tjänstgöring, elevantal på de skolor de arbetar samt hur skollagen 2010:800 har implementerats i budget på olika nivåer. *Arbetsbeskrivning, tjänstgöring och elevantal* är den första delen och *statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget* är den andra.

4.3.1 Urval av dokument och genomförande av dokumentinsamling

Arbetsbeskrivning, tjänstgöring och elevantal

Genom detta urval; arbetsbeskrivningar, skolkuratorstjänster i procent samt antal elever på kuratorernas skolor ville vi jämföra hur det såg ut 2009-09-01 med hur det såg ut 2011-09-01 i syfte att undersöka om det blivit någon skillnad i och med att skollagen 2010:800 börjat tillämpas. I de tio mail som vi skickat ut inför intervjuerna och ytterligare tio utvalda grundskolor F-9 i samma län frågade vi om vi kunde få tillgång till de dokument som gällde vid de två nämnda datumen. Anledningen till att vi ville undersöka dokument från de två datumen var för att se skillnaden i dem från cirka ett år innan lagen trädde ikraft, 2010-08-01 med cirka ett år efter, 2011-09-01. Förklaringen till att vi utan särskild anledning valde ut ytterligare tio skolor var för att vi endast ville undersöka om förändring skett sedan 2009 i och med implementeringen av lagen. Ett slumpmässigt urval var därför inte nödvändigt. Av de sammanlagt 20 kommunala grundskolor i Västra Götalands län som vi mailat fick vi tag i kompletta uppgifter från fem skolkuratorer. För att försäkra oss om att det på skolan inte fanns flera personer, exempelvis skolsociomer, som arbetade på liknande sätt som kuratorerna så frågade vi om det. Anledningen till att vi även valde grundskolor F-9 som kriterium gällande dokumenten är för att undersöka hur kuratorstjänsterna fördelas när även yngre elever har rätt till skolkuratorer.

Till vår förvåning upptäckte vi att de fem skolkuratorernas arbetsbeskrivningar var samma år 2009 som 2011. Då vårt syfte var att jämföra hur skolkuratorers arbetsbeskrivningar såg ut innan lagens tillkomst med efter så ändrade vi det till att istället endast undersöka arbetsbeskrivningar från 2011 och granska hur väl de motsvarar skollagen 2010:800, andra kapitlet 25 § gällande hur en skolkurator ska arbeta.

Statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget

Utifrån vårt syfte diskuterade och valde vi gemensamt ut vilka budgetar och propositioner som vi ansåg relevanta för undersökningen. För att granska om det på olika nivåer har tillförts resurser i syfte att stärka elevhälsan valde vi att från 2011 och 2012 undersöka: på statsnivå budgetproposition samt riksdagsbeslut, kommunbudget från Göteborgs stad och budget på förvaltningsnivå över grundskolor i Göteborgs stad.

Vi har laddat ner budgetproposition 2011 och budgetproposition 2012 från regeringens hemsida och vi har ringt en tjänsteman på utbildningskansliet för att få svar på om de citat vi valt att använda från budgetpropositionerna även beslutades av riksdagen. Vi har även sökt på riksdagens hemsida efter utbildningsutskottet, liksom på regeringens hemsida efter utbildningsdepartementet och där fått information om den nya skollagen. För att få tillgång till budget på kommunnivå laddade vi ner den från Göteborgs stads hemsida. Vi har även haft mailkontakt med en chefsekonom inom Göteborgs stad. På förvaltningsnivå ringde vi till Göteborgs stads växel, förklarade vårt ärende och bad om att få tala med ansvarig för grundskolans budget. Vi fick tag i samtliga uppgifter.

4.3.2 Analysmetod

Det har även varit viktigt för vår analys av dokumenten att se om lagens tillämpning når sitt syfte. I vår tolkning och diskussion av arbetsbeskrivningar och procentuell tjänstgöring i relation till elevantal valde vi att använda oss av, som i intervjuanalysen, det som Hellspång (2001) benämner komparativ analys. När det gäller budgetpropositionerna, kommunbudget och förvaltningsbudget har vi granskat dem. Det är endast när det gäller kommunnivå som vi använt komparativ analys.

Arbetsbeskrivning, tjänstgöring och elevantal

Genom en komparativ analys har vi jämfört fem skolkuratorers arbetsbeskrivningar från 2011-09-01 med varandra i relation till hur väl de motsvarar skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § gällande hur en skolkurator ska arbeta. För att enkelt kunna ställa arbetsbeskrivningarna mot lagtexten valde vi ut nyckelorden *tillgänglighet* och *förebyggande* för att se hur och om de benämns i arbetsbeskrivningarna. Vi har även jämfört skolkuratorernas procentuella tjänstgöring per elev från 2009-09-01 och 2011-09-01 för att få en bild av hur väl skolorna tillämpat lagen i fråga om skolkuratorers tillgänglighet för elever.

Statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget

Vi har undersökt hur ekonomin har prioriterats från statsnivå ner till förvaltningsnivå. Vi har granskat budgetpropositioner som blivit riksdagsbeslut gällande år 2011 och 2012. Vi har gjort en komparativ analys genom jämförelse mellan Göteborgs stads kommunbudgetar från år 2011 och 2012 rörande utbildning och elevhälsa. Detta har vi gjort i relation till hur väl de motsvarar skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § gällande hur en skolkurator ska arbeta. För att enkelt kunna ställa budgetarna mot lagtexten valde vi även här ut nyckelorden *tillgänglighet* och *förebyggande* för att se hur och om de benämns i budgetarna. Vi har även undersökt Göteborgs stads budget på förvaltningsnivå från år 2011 gällande grundskolan.

4.4 Deduktion

Deduktion innebär att teori och förförståelse ger riktning och fokus angående vilket syfte och vilka frågeställningar en undersökning ska ha. En deduktiv ansats betyder även att bearbetning av empiri leds av teori och hypoteser och att man i analysen utgår ifrån teori och tidigare forskning (Larsson, 2005b). Vi har utgått från en deduktiv ansats i vår undersökning då vi tolkar och analyserar det insamlade materialet från intervjuerna och dokumenten utifrån våra teoretiska utgångspunkter.

4.5 Metodologiska överväganden

Våra val av metoder var inte självklara från uppsatsens början men eftersom den grundar sig i intervjuer så valde vi en kvalitativ metod. I vårt urval av grundskolor och

skolkuratorer hade vi ett bortfall på sju skolkuratorer. Endast tre av tio tillfrågade skolkuratorer ställde upp på att bli intervjuade. Två av de sju som tillhör bortfallet hörde av sig till oss och berättade anledningen till att de inte kunde ställa upp. En kurator skulle precis sluta sitt arbete och den andre hade blivit sjukskriven. Att vi i mailet beskrev att intervjun skulle handla om implementering av skollagen 2010:800 uttryckte en av våra respondenter möjligtvis kunde vara orsak till uteblivna svar. Detta vill säga i fall kuratorerna kände sig osäkra på den nya skollagen. Det skulle kunna innebära att skolkuratorer som fått dålig information om lagimplementeringen inte är med i vår undersökning. Om de hade medverkat skulle vårt resultat kanske ha fått en annan slutsats angående förändring och implementering. Den fjärde respondenter var en kurator som själv erbjöd sig att medverka i vår studie.

Vilken kommun man arbetar i påverkar möjligen hur arbetet ser ut. Det faktum att det till sist blev tre skolkuratorer från samma kommun och en från en annan var inte vår önskan från början. Tre exempel på kuratorers arbete i en kommun är dock inte tillräckligt för att dra generella slutsatser utifrån våra resultat. Resultatet blev främst exempel på hur fyra skolkuratorer i Västra Götalands län arbetar.

Vi upptäckte att arbetsbeskrivningarna var desamma år 2009 och 2011. För att undersöka detta så kontaktade vi de fem kuratorerna som skickat arbetsbeskrivningarna till oss och vi fick till svar att det var de själva som skrivit dem. Tanken med att granska arbetsbeskrivningarna var från början att undersöka vad skolledningen gjort för implementering av skollagen 2010:800 då vi trodde att det var skolledningen som upprättade arbetsbeskrivningar. Vi hade därmed en förväntan om att det säkerligen gjorts ändringar i dem i och med implementeringen. Eftersom arbetsbeskrivningarna visade sig vara skrivna av kuratorerna själva samt att ingen förändring gjorts från år 2009 ändrade vi syftet till att istället ställa dem mot skollagen 2010:800.

Vi intervjuade skolsociologen via telefon vilket gjorde att den tolkning som sker i stunden av kommunikation via kroppsspråk gick förlorad. Detta kan ha påverkat resultat och analys men vi valde ändå att göra detta då vi inte kände till någon annan med dennes arbetssätt. Vi har därför inte heller medvetet tagit hänsyn till de andra respondenternas kroppsspråk vid tolkningen.

Vi valde en kvalitativ studie efter att ha resonerat fram att det var en djupare förståelse vi ville få av vårt problemområde. Dock är det tveksamt om delen med antal elever per kurator bäst lämpade sig för en kvalitativ undersökning då analysen inte syftade till att gå särskilt djupt. Om vi hade haft en kvantitativ del istället, med ett större urval av kommuner och skolor hade vi kunnat dra generella slutsatser angående skolkuratorstjänster i procent samt antal elever på kuratorernas skolor i Västra Götalands län. Nu valde vi 20 grundskolor F-9 och fick endast svar från fem. Vi är därför medvetna om att vårt resultat endast är exempel på fem skolor vilket ger oss en bild av hur det kan se ut på kommunala grundskolor F-9 i fem kommuner i Västra Götalands län. Om kuratorer på samtliga 20 utvalda skolorna hade svarat hade snittet; elever per kurator varit något starkare angående hur det ser ut i dessa kommuner.

Anledningen till att vi lottade fram skolorna var för att få ett urval oberoende av vår egen bedömning. Vi ville genom intervjuerna kunna göra jämförelser mellan fem kommuner men tyvärr gick det inte att genomföra eftersom vi inte fick respondenter från alla fem kommuner. Tanken var också att kunna koppla intervjuresultatet med dokumentresultat eftersom urvalet av kuratorer var från samma skolor som för

dokumentet. Då vi endast fick respondenter från två kommuner fick vi göra kopplingen av resultaten genom en jämförelse oberoende av kommuntillhörighet.

I vårt val av analysmetod valde vi att koda intervjumaterialet för att inte drunkna i det. Kodning innebär att vi valde ut det vi fann återkommande och mest angeläget vilket samtidigt betyder att vi fått utelämnat det som var av mindre vikt. Detta är ett område i uppsatsen där det kan vara svårt att behålla objektiviteten (Bryman, 2011). Vi har därför varit medvetna om att personer med andra analysglasögon skulle kunna finna andra betydelsefulla ord. För att vara så objektiva som möjligt så har vi noggrant försökt redovisa vår förståelse och nyckelorden finns öppet redovisade. Vi har läst transkriberingarna många gånger och letat efter återkommande ord.

Att vi valde en deduktiv ansats kan betraktas som ett riskabelt tillvägagångssätt vilket vi var medvetna om. Deduktion innebär att man vid analysen helt utgår från teori och tidigare forskning (Larsson, 2005). Detta kan enligt Lilja (2005) bli ett problem om resultatet skiljer sig mot det man förutsett. En deduktiv ansats kan därmed komma att komplicera analysen (Lilja, 2005). Vi visste om detta och anade att det skulle uppstå svårigheter vilket det gjorde men eftersom vi önskade ha detta fokus tog vi risken. Vår utgång var deduktiv även om det som framkom i empirin inte helt kunde kopplas till teorin. Empirin visade stort fokus på relation till elever vilket inte gick att koppla till vår teori. Eftersom vi bearbetade empirin med hjälp av vår teoretiska referensram fick den heller inte den rättvisa analys och slutsats som annars hade varit möjlig. Vi har ändå tagit till vara på detta resultat men vidare forskning får utröna vilka slutledningar som kan dras när teori finns tillhanda.

Det har varit problematiskt för oss att få tag i budgetarna. Bryman (2011) beskriver att arbetet med dokument kan vara en frustrerande och utdragen process (Bryman, 2011). Vi har hört av oss både via flera mail och många telefonsamtal vilket tillslut gav resultat i att vi fick den hjälp vi eftersträvade på stats-, kommun och förvaltningsnivå. Det har varit en mycket frustrerande och motstridig process och vad som är beaktansvärt är att ”Allmän handling som får lämnas ut skall på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den, som önskar taga del därav” (2 kap, 12 § Tryckfrihetsförordningen, 1949:105). Detta innebär att det inte borde behövas ett sådant slitsamt arbete för dem som är i behov av offentliga handlingar. Vi är dock nöjda med att vi till slut fick tag i det vi önskade.

4.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) handlar validitet om trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet. Det handlar även om huruvida resultaten är användbara för det forskningsområde som vi valt att undersöka (Kvale & Brinkmann, 2009). Vår undersökning har inte levererat en generaliserbar kunskap eftersom vi i vår undersökning endast granskat en skolsociolog och fyra skolkuratorer. Dessa var inte representativa för ett större urvalsunderlag. Eftersom syftet med studien snarare har varit att exemplifiera än att generalisera så tror vi att intervjuer och dokument som datakälla har varit bra metoder som givit kunskap om det vi studerat. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att en undersökning får hög validitet genom att man har ett kritiskt förhållningssätt (*ibid.*). Detta har varit centralt både när det gäller intervjuer och dokument liksom i val av källor och teorier.

Reliabilitet innebär hur tillförlitliga resultat är (*ibid.*). I vårt fall, eftersom vi har gjort en kvalitativ undersökning, har det inneburit en medvetenhet och skicklighet i arbetet med intervjuer och dokument. För att vid intervjutillfällena få goda och öppna svar på våra

frågor har vi försökt skapa en god kontakt med respondenterna genom öppenhet och förmåga att lyssna uppmärksamt. Det krävs noggrannhet vid transkribering av intervjuer och det fordras även en öppen redovisning för varje steg som tas i undersökningsprocessen (*ibid.*).

4.7 Etiska överväganden

Forskningskravet avser att en undersökning bör bidra till ökad kunskap, att den ska kunna leda till mindre sociala problem, ökat välbefinnande och därmed till ett bättre samhälle. Individskyddskravet säger att man ska värna om privatliv och integritet samt att inte stigmatisera eller skada någon vid forskning (Vetenskapsrådet, 2002).

Det finns fyra etiska principer som är viktiga att följa i forskning, fram för allt då människor är inblandade. Dessa principer benämns:

Informationskravet - Vi har informerat våra respondenter om forskningens aktuella syfte.

Samtyckeskravet - Våra respondenter har haft rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet - Uppgifter om respondenterna har givits största möjliga konfidentialitet och deras personuppgifter ska förvaras på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av dem.

Nyttjandekravet - Databasinsamlingen har endast nyttjas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002).

4.8 Litteratursökning

Den litteratur som använts till uppsatsen har vi funnit i databaser på Internet, vilka vi fått tillgång till via Göteborgs universitetsbiblioteks hemsida. Dessa databaser är *LIBRIS*, *SwePub* och *GUPEA*. Vi har även tagit hjälp av en uppsats som handlar om grundskolors likabehandlingsplaner som finns tillgänglig på *Uppsatser.se*. För att finna litteratur sökte vi i *LIBRIS* med sökorden *utsatta barn*, *skola*, *elevhälsa* och *sociolog*. Vi sökte i *SwePub* med sökordet *elevvård* och i *GUPEA* på sökordet *skolsociolog* och *dokumentanalys*. För vår tidigare forskning letade vi i GP, SvD och DN efter artiklar gällande det den nya skollagen säger om att alla skolelever i grundskolan har rätt till elevhälsa men fick få träffar. Vi har även sökt information i lagstiftning, på Skolinspektionens, Skolverkets och Barnombudsmannens hemsida.

5. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultat och analys. Det inleds med intervjuerna och avslutas med dokumenten. Dokumentdelen består av två underdelar vilka är *arbetsbeskrivning, tjänstgöring och elevantal* samt *statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget*. Resultaten som vi delvis presenterar med citat analyseras och tolkas med hjälp av den teoretiska begreppsapparaten och vår tidigare forskning. Detta för att vi ska kunna besvara undersökningens syfte och dess frågeställningar. Vi har valt att ta bort talspråk i citaten för att göra de mer lättlästa. Vi har även tagit bort upprepningar i respondenternas utsagor och använder tre punkter för att redovisa det.

5.1 Intervjupresentation

Vi presenterar intervjuerna med hjälp av modellen som redovisas i metodkapitlet vilken utgår från teman i vår intervjuguide. Temana är: *tillgänglighet, förebyggande vs akuta insatser, förändring/implementering* och *makt*. Intervjupersonerna är utbildade socionomer och de namnges med bokstäverna A, B, C, D och S där de fyra första bokstäverna står för de fyra skolkuratorerna och S står för skolsocionomen. A arbetar på en grundskola F-9, B arbetar på en grundskola F-9 men har endast ansvar för högstadiet, C arbetar på tre skolor (två låg- och mellanstadieskolor samt en högstadieskola, D arbetar på två skolor (en grundskola F-9 samt en låg- och mellanstadieskola) och S arbetar på en grundskola F-9 men har endast ansvar för högstadiet.

5.1.1 Resultat och analys av intervjuer

Tillgänglighet

De fyra skolkuratorerna som medverkade i vår undersökning uttryckte på olika sätt att det finns en otydlighet i vad lagen menar med tillgänglighet. Tre av dem hänvisade till sin kommuns riktlinjer när det gäller elevens rätt till kurator vid behov men bara en av dem tyckte att riktlinjerna var något skolan klarade att uppnå. Ahnborg, Begler och Rydin (2011) skriver i en artikel att begreppet *tillgång* kan tolkas på olika sätt (Svenska Dagbladet, 2011) och BO (2009) skriver att även om kraven på tillgänglig elevhälsovård skärps i förslaget så framgår det inte vad som avses med att elever ska ha "tillgång till" elevhälsovård (Barnombudsmannen, 2009).

Vad som var gemensamt för alla fem respondenter var att de tyckte att tillgänglighet handlar om att skapa relationer eftersom det möjliggör att elever vågar söka sig till kuratorn självmant. De lägger därför mycket tid på att skapa relationer. De var också överens om att tillgänglighet handlar om att utgå från elevers perspektiv. S berättade att eleverna på skolan hade fått vara med vid anställningen av en ny skolkurator. Det framkom då att eleverna efterfrågade en kurator som de kan sitta i soffan med på rasten och som inte alltid talar om "tunga saker". B menade att tillgänglighet handlar om att alltid finnas på plats i skolan och att eleverna vet var de kan vända sig. A beskrev detta relationsfokus utifrån att barn inte söker sig till en viss kompetens eller insats, de söker sig till en person och då måste det vara någon som de ser i bamba och som de har ett ansikte på.

"Min definition av tillgänglighet, det är att barnet ska uppleva en tillgänglighet. Inte enbart att läraren och rektorn ska veta att det finns en möjlighet utan att barnet själv ska känna att det här är något som finns tillgängligt för mig" (A).

Denna syn på tillgänglighet som framkommer hos såväl S som kuratorerna innebär något annat än att elever med behov ska ha rätt att besöka en kurator. Vi tänker att om

eleven inte upplever tillit till kuratorn så är kuratorn heller inte tillgänglig trots att han eller hon sitter i ett rum på skolan. I den nyligen utförda tillsynen visade det sig att 25 procent av eleverna hade tillgång till kurator endast vid behov (Skolinspektionen, 2011). Till följd av detta känner ca en fjärdedel av elever i kommunal grundskola förmodligen inte till den tillgänglighet våra respondenter beskriver, en tillgänglighet som bygger på tillit istället för behov (Barnombudsmannen, 2009).

Både skolsociologen och kuratorerna talade om vikten av arbetsrummets placering på skolan. Rummet ska vara lättillgängligt för eleverna så att det inte krävs en för stor ansträngning att gå dit. Från rummet kan de exempelvis ha utsikt över skolgården och därmed uppmärksamma elever som är för sig själva. BO (2000) skriver att om eleverna inte känner till eller vet att personalen existerar tar de heller inte kontakt med dem (Barnombudsmannen, 2000). Detta betyder återigen att tillgänglighet utgår från elevens perspektiv. S berättade att innan den nya skollagen kom så fanns det en kurator som arbetade traditionellt genom att framförallt sitta på sitt rum. Detta gjorde att många av eleverna inte ens visste att hon fanns. Beträffande svårigheten att kunna vara tillgänglig på flera skolor menade kuratorerna att arbetet framförallt innebar uppdrag på de skolor där de arbetar färre antal timmar, snarare än en tillgänglighet för eleverna.

”Ja där har jag uppdrag mest så att säga, där går jag inte runt på det viset, utan då har jag uppdrag och så åker jag dit” (C).

C:s uttalande tyder på att hon endast är tillgänglig för det som pedagoger anser vara behov. I den statliga utredningen (SOU 2010: 95) beskrivs elevhälsan som framgångsrik då den är tillgänglig för lärarna men elevhälsans personal ansåg att det dock var omöjligt att finnas på plats för spontana besök (SOU 2010: 95). S sa att för att kunna upptäcka elever som har det svårt måste S arbeta med pedagogerna. B uttryckte en frustration över att pedagogerna vill tala om händelser gällande eleverna så fort B befinner sig i personalrummet. Eftersom det finns ett samband mellan framgång i förebyggande arbete och samarbete mellan elevhälsan och pedagogerna är det illa att samarbetet inte hinns med bättre. Det behövs forum för pedagogerna att ställa frågor om enskilda elever för att undgå att det behöver ske hastigt i ett personalrum där sekretessen blir lidande som i B:s arbetssituation. Då pedagogers sekretess inte är lika stark som kuratorers kan de inte ta upp känsliga ämnen kring elever bland andra pedagoger (SOU 2003:99). Frågan är vem som har ansvar för att B ska kunna samarbeta väl med pedagogerna. Kanske har Kronvall, Olsson och Sköldbord (1991) rätt i sin formulering gällande att otydlighet i ansvarsfördelning gör att måluppfyllelsen av lagen inte blir som uppsåtet (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). För att B ska kunna nå lagens mål behövs troligen en klarhet i vem som har ansvar för att B ska kunna arbeta framgångsrikt. Här behöver det följaktligen ske en förändring i arbetssätt för att både tillgängligheten och det förebyggande arbetet ska fungera bättre.

En annan aspekt av tillgänglighet menade alla respondenterna var vikten av att presentera sig för elever och föräldrar. Det kan exempelvis ske genom att de i början av läsåret går runt i klasserna och berättar vad en kurator gör, var man finns och varför man skulle gå till en kurator. D brukar skriva brev till alla föräldrar och B sa att en vana är att visa sig på de stora föräldramötena. Alla fem gör sig till känna även för pedagogerna genom att vara med på arbetslagsmöten. B och A brukar vara med på sjuornas läger i början av terminen som ett bra sätt att komma i kontakt med eleverna där de umgås i olika aktiviteter och lekar men A uttryckte att tiden tyvärr inte funnits för att vara med i år. A väljer i alla fall att regelbundet äta i bamba för att göra sig synlig, ”tid för att äta måste avsättas i vilket fall”. Om inskolningslägret betraktas som viktigt

för elevernas möjlighet att bygga en relation till A och följaktligen för A:s förmåga att vara tillgänglig i sitt arbete kan man tycka att det borde ingå som en självklar del i arbetsuppgifterna.

På frågan om kvaliteten i arbetet påverkas av lagens krav på tillgänglighet svarade alla kuratorer nej. De tyckte inte att lagen hade någon betydelse eftersom de oavsett lagens bestämmelser försöker vara så tillgängliga som möjligt. A uttryckte att lagens krav på tillgänglighet är fri för tolkning däremot har A egna krav som påverkar arbetet och som A inte klarar att leva upp till. S svarade ja på frågan om kvaliteten påverkas.

”Jag är ju som en kurator eftersom jag är socionom och står för det sociala arbetet här plus att min kollega som också är kurator är ute i verksamheten. Alltså det handlar om att se eleverna, det blir fler som får tillgång till kurator och då tycker jag att kvaliteten blir större” (S).

Det faktum att lagen är otydlig gör att kvaliteten i arbetet med eleverna hittills inte förbättrats enligt kuratorerna vi intervjuat, samtidigt menade S att kvaliteten blir bättre ju fler personer som har tid att se eleverna. BO (2009) yttrar att vi inte ska vara nöjda förrän en förstärkning av lagen märks i elevernas vardag (Barnombudsmannen, 2009). I så fall kan man se ett behov av att tillföra ytterligare resurser i form av fler anställda inom elevhälsan för att få godare kvalitet i arbetet.

”I praktiken så fungerar det ju inte riktigt utan då måste man ha den tillgängligheten” (C).

C:s uttalande tyder på att verkligheten inte ser ut som det är tänkt vilket kan bero på otydligheten i lagen. I tillsynen från Skolinspektionen framkommer det att 66 procent av eleverna hade en kurator som hade tid att täcka behoven och 28 procent hade inte det (Skolinspektionen, 2011). Det är följaktligen vanligt att kuratorerna inte får tiden att räkna till. C uttryckte sig inte orka med allt. Att tidsbrist, resande mellan olika skolor och vetskap om att inte hinna täcka behoven gör C frustrerad.

”Det går inte liksom, det finns ingen möjlighet att jag kan ta tio elever där och så ha 20 här som far runt” (C).

I den statliga utredningen SOU 2010: 95 anses det för tillgängligheten viktigt att, bokstavligt talat, ha öppna dörrar för eleverna (SOU 2010: 95). Att ha en öppen dörr var inget begrepp som våra respondenter uttryckte. D sa snarare tvärtom, att på en av skolorna som D arbetar behöver man ibland ha inställningen ”stäng dörren, ut härifrån”, dock försöker D alltid få tid för så många elever som möjligt. C beskrev drömscenariot så här:

”Jag tänker alltid det där att de kan trycka på knappen och jag kan säga; ja kom om en stund”.

Det verkar som att tidsbrist hindrar dem från att ha god öppenhet och spontanitet i sitt arbete. Kanske kan en av anledningarna vara att dessa två, C och D arbetar och förflyttar sig mellan olika skolor. BO beskriver redan år 2000 att elevhälsopersonalen i så stor utsträckning som möjligt ska finnas i skolan (Barnombudsmannen, 2000). Det är besynnerligt att det inte har hänt mer på elva år, fast kanske inte lika besynnerligt när man tänker på att lagen inte säger något om var eller hur kuratorn ska vara tillgänglig. Hill och Hupe (2002) skriver att politiker inte alltid förstår varför regler de inför i lagar

inte verkställs på det sätt som de planerat och att skulden ofta då läggs på dem som ska implementera lagen. De menar dock att skulden istället bör läggas på otydligheten i besluten (Hill & Hupe, 2002). En definition av tillgänglighet i lagen anser vi därmed hade varit att föredra.

En kurator med tjänst på en skola kan arbeta mer effektivt och få mer tid för det direkta elevarbetet än en kurator som har tjänstgöring på flera skolor. Detta eftersom han eller hon slipper förflytta sig mellan skolor (Backlund, 2009). Detta framkom även i våra intervjuer. C uttryckte att det varit väldigt stressande att ha fem ställen att transportera sig mellan. Även kuratorerna som arbetar 100 % på en och samma skola har svårt att hinna verkställa det som bestäms. I och med vikten av samarbete och dokumentation verkar lagförändringen innebära mer tid för möten vilket gör att samtal med elever, som sägs vara huvuduppgiften, blir lidande. Problemet med detta blir att om för stor del av tiden avsätts för möten där beslut fattas hinner kuratorn sedan inte verkställa besluten och då når lagens intentioner inte elevernas vardag.

”Jag sitter i möte hit, möte dit hela tiden. När ska jag hinna verkställa det som vi kommit överens och beslutat om? Jag kommer aldrig hinna” (B).

Det finns en föreställning om att skolkuratorer ska arbeta med och vara tillgängliga för elever i äldre åldrar, då dessa elever i större utsträckning själva söker hjälp (Backlund, 2009). A menade tvärtom att mellanstadieeleverna är de som främst söker hjälp frivilligt eftersom de fortfarande är positiva till vuxenkontakt. A:s rum ligger i samma korridor som mellanstadiet vilket A tror också påverkar elevernas uppsökande. Oavsett anledning till uppsökandet så är det välkommet att alla elever numera har rätt till kurator, även låg- och mellanstadieelever som tidigare varit lågt prioriterade (SOU 2010:95).

A sa att tillgänglighet handlar om något mer än bara hjälp vid tillfälliga behov vilket betyder att en elev ska kunna få stöd under en längre period.

”Tillgänglighet är något mer bara än att man kan få berätta vad det är. Tillgänglighet är ju också att man kan få stöd i det och att det finns någon som finns kvar och stöttar en” (A).

B menade att tillgänglighet bör variera efter behov. Om man är på en skola med stora behov bör också tillgången till kurator vara större. B uttryckte sig så här angående att det generellt går 728 elever per kurator i Sverige:

”Jag skulle vilja att de personligen kommer hit och jobbar ett år med 200 elever och kollar om de klarar av det tredubbla”.

Implementering är ofta en anledning till att politik inte lyckas då det är skillnad mellan intentioner och resultat (Hill & Hupe, 2002). Vad vi förstår är det är svårt för kuratorerna att vara tillgängliga och arbeta förebyggande, däremot verkar skolsockionomen hinna med det mesta i sitt arbete vilket är tecken på samstämmighet mellan intentioner och resultat och således en god implementering av lagen.

Förebyggande vs akuta insatser

Skolkuratorer behöver en medveten strategi för att på bästa sätt kunna arbeta förebyggande (D-Wester, 2005). Det framkom i intervjun med skolsocionomen att denne har en tydlig bild av vad det innebär att arbeta förebyggande.

”Jag tänker att det är att avvärja, ta bort risker där det finns diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling. Att göra värderingsövningar utifrån de behov som vi har sett. Till exempel förebyggande kan vara utifrån enkäter eller det kan vara utifrån tidigare kartläggning. Det är också att kartlägga var någonstans på skolan det finns problem” (S).

Vad S beskriver är en strategi för hur S arbetar förebyggande. Strategin innebär måluppsättning samt uppföljning. S observerar klasser utifrån skollagen genom att titta på normer, värden, kunskap, ansvar, utveckling och lärande. Detta gör S för att få en helhet kring klasser och enskilda elever. S menade att på skolan arbetar man för att ha en gemensam syn för hur man ska hantera elever och elever med speciella behov. Strategin innebär att S undersöker var kritiska situationer finns, hur kommunikation fungerar i gruppen, om elever kan påverka sin lärandesituation, hur elevers bemötande ser ut, hur elever hanterar förändringar, hur olikheter bemöts och vilka värderingar som råder i klassen. Detta använder S som underlag för diskussion med mentorer och föräldrar. Arbetet med pedagoger är viktigt eftersom det är ledarskapet som påverkar huruvida en klass fungerar eller ej. Skolkuratorerna hade inte en lika tydlig strategi. B kunde inte uttrycka sitt arbetssätt eftersom B menade att det förebyggande arbetet är brett, men menade att ”tänket” är förebyggande. D svarade så här på frågan hur D arbetar förebyggande:

”Det vet jag inte och ja, vad lagen säger det vet i fåglarna”.

A sa att det förebyggande arbetet inte innebär förebyggande av att problem uppstår. A menade att det många gånger känns som att man arbetar behandlande vilket A uttryckte en medvetenhet om att man inte ska göra som skolkurator. Då vår förförståelse var att skolkuratorer arbetar behandlande var det intressant att fler kuratorer än A uttryckte att de inte är meningen att kuratorer ska arbeta behandlande. B sa att förebyggande arbete egentligen innebär att man ska arbeta med friska barn och att arbetet aldrig ska vara akut. Med det menade B att man inte ska tillåta att arbetet blir akut men att B inte kan hindra att det blir så. Det verkade som de alla fem var överens om att ett av målen med förebyggande arbete är att kunna vara ute aktivt bland eleverna.

D-Wester (2005) skriver om prevention på tre nivåer där primär prevention är insatser som riktar sig till alla elever för att skapa trygghet (D-Wester, 2005). S:s två huvuduppgifter beskrevs vara att skapa trygghet och att bidra till att öka måluppfyllelsen på skolan. Då S arbetar med många klasser kan man kalla detta primär prevention. C sa sig vara väldigt intresserad av ämnet livskunskap men att det inte hinns med. A sa sig ha varit stöd i sexualkunskap och involverad i livskunskapen men att det inte är så längre. A uppgav sig försöka hinna vara med på vissa lektioner, röra sig i korridorer och synas i bamba men att det har gått sämre på grund av en väldigt uppbokad vår och höst. A och B berättade att de tar ett stort ansvar i arbetet med sommarpraktiken för eleverna i högstadiet. B sa sig observera i klassmiljö för att arbeta med elever innan de faller ut ur gruppen. Således förstår vi det som att kuratorerna har mindre tid för primär prevention än skolsocionomen.

Sekundär prevention är åtgärder som riktar sig till riskgrupper genom att skolkuratorer exempelvis har metoder och rutiner för att så tidigt som möjligt kunna uppmärksamma dessa elever (*ibid.*). Detta var också något som kuratorerna hade mindre tid för än skolsockionomen. A sa sig i perioder ha haft en hel del grupper, tjejgrupper och grupp för nyanlända. S uttryckte det så här:

”Jag har en del elever som vi träffat nu som har jättedålig självkänsla och ingen tilltro till sin egen förmåga och då har vi en självförtroende- och självkänslogrupp där vi jobbar med just självkänslan”.

Vid tertiär prevention syftas insatserna till dem som redan befinner sig i problematiska situationer, exempelvis till de som lider av psykisk ohälsa eller är utsatta för kränkande handlingar (*ibid.*). I intervjuerna framkom det att de alla fem arbetar med tertiär prevention. S sa att för att kunna påverka en hel klass är det viktigt att man knyter relationer med enskilda elever som har olika svårigheter. A uttryckte sig ta mycket tid med elever som blivit utsatta på olika sätt samt med deras föräldrar. A gör detta eftersom utsattheten innebär en påfrestande situation för eleven. B sa:

”Det är incidenter som sker som vi måste ta tag i. Det kan vara kränkning, slagsmål, mot läraren, mot elev”.

B berättade att ibland kan det gå ett år utan att någon i elevhälsan vet om att det förekommer mobbning men så fort de får kännedom om det kontaktas föräldrar. Slutsatsen angående prevention på olika nivåer är att S arbetar mer med primär och sekundär prevention än kuratorerna gör. Detta kan bero på S:s roll som är mer övergripande. Det kan även bero på, som kuratorerna nämner, att den traditionella kuratorsrollen främst innebär enskilda samtal med elever. Att vara stationerad på olika skolor som två av kuratorerna är kan också bidra till att primär och sekundär prevention hamnar i skymundan. Exempel i den statliga utredningen SOU 2010: 95 på sådant som inte sågs förebyggande var akuta insatser, utredningar samt kontakt med socialtjänsten (SOU 2010: 95). Backlund (2009) säger att det förebyggande perspektivet delas upp utifrån elevernas åldrar. Hon resonerar kring att sociala problem förmodligen är lika vanligt förekommande oavsett vilka åldrar eleverna är i men att problemen inte förstås och hanteras på samma sätt (Backlund, 2009). Skolkuratorerna uttryckte delade meningar kring arbetet med yngre barn. D sa såhär:

”Fast det händer ju naturligtvis att jag har yngre barn också, det är svårare att ha samtal med yngre barn”.

Att D uttrycker att det är svårare att samtala med yngre barn kan vara på grund av ovana och om D exempelvis blir erbjuden vidareutbildning i samtalsmetodik med barn kanske D kommer att uttrycka det annorlunda. Det hade troligtvis underlättat D:s förebyggande arbete med yngre åldrar. C uttryckte en önskan om att kunna vara med från början.

”Om man tänker riktigt förebyggeri och hur mycket man än forskar så vet man ju att ju tidigare insatser ges desto bättre... vi har ju en möjlighet när de är tonåringar också det är inte så, men det är ju mycket som man skulle önska man hade kunnat vara med tidigare i”
(C).

C tror att arbetet med elever blir mer effektivt om man kan vara med redan i tidiga åldrar vilket man kan hoppas blir en självklarhet i och med lagens förstärkning om att

alla elever ska ha rätt till kurator. BO (2009) skriver att ett förstärkt elevhälsoteam bidrar till att personalen har större möjlighet att arbeta förebyggande (Barnombudsmannen, 2009). S sa sig ha möjlighet att arbeta förebyggande i och med att S ingår i ett team som arbetar med det sociala och psykosociala på skolan. S ansåg att trots akuta händelser så har tid funnits för att lära känna skolan och eleverna.

”Inträffar det en incident som man behöver reda i så får man ju prioritera de akuta sakerna... men jag har ju ett samarbete med en pedagog som är anställd som resurspersonal och även samarbete med kuratorn så nu är vi tre personer som står för det sociala arbetet på skolan” (S).

S sa sig även samarbeta med pedagogerna för att de ska bli bättre på att se risk - och skyddsfaktorer gällande eleverna på skolan. De tittar på riskfaktorer som påvisar att elever mår dåligt och skyddsfaktorer som de kan använda sig av för att främja hälsan. Samarbetet med personalen i elevhälsan samt med pedagogerna möjliggör följaktligen för S att arbeta förebyggande trots akuta incidenter och det utskiljer sig från kuratorernas. A sa visserligen liksom S att det finns ett skolteam på skolan med bland annat en skolsociolog och att de tillsammans kan fånga upp mycket. Vi tolkar A:s uttalande som att det är positivt att de är ett team som arbetar tillsammans men att detta inte påverkar A:s möjligheter att arbeta förebyggande. A uttryckte det så här:

”Jag har inte riktigt lyckats jobba så förebyggande som jag har tänkt utan det har mer handlat om att jobba i akuta situationer”.

Eftersom A uttrycker sig arbeta mest med akuta händelser så är frågan om denna skolsociolog endast fungerar som socialsekreterare i utredningssyfte på skolan eller om denne faktiskt står för det primära förebyggande arbetet. Detta framkom inte men vi anser det ha betydelse. Om rollen innebär fokus på det förebyggande är det inget problem att A inte har tid för förebyggande arbete. Om skolsociologens roll däremot innebär fokus på utredning är det däremot problematiskt då ingen inom det psykosociala på skolan har tid för förebyggande arbete. Kuratorerna var överens om att de akuta händelserna upptog för stor del av deras arbete. Detta framkommer även i den statliga utredningen SOU 2010: 95; att förebyggande insatser många gånger får prioriteras bort för akuta insatser. C sa så här:

”Ja det prioriterar sig självt kan man säga”.

Att C inte har möjlighet att arbeta så förebyggande som C önskar ger förmodligen en känsla av maktlöshet. Beträffande elevhälsans förebyggande arbete diskuteras i den statliga utredningen SOU 2010:95 olika hinder och det största hindret sades vara resursbrist (SOU 2010: 95) vilket alla kuratorer uttryckte att de kände. C menade att det är ett glapp i dagens samhälle då skolan som basverksamhet inte ska vara behandlande och barnpsykiatrien på specialistnivå som är behandlande. C sa att det är ett faktum att det finns barn som varken är tillräckligt sjuka för psykiatrien eller tillräckligt friska för skolan och frågan är på vem ansvaret ligger. Detta ansåg även Ahnborg, Begler och Rydin som menar att elevernas hälsa har riskerats att hamna mellan olika ansvarsområden vilket i praktiken ofta innebär att ingen gör tillräckligt (Svenska Dagbladet, 2011). C sa att dessa barn många gånger hamnar på skolans ansvar eftersom det är på skolan de oftast befinner sig och det är dessa barn som bland annat blir det akuta arbetet. Kuratorerna uttryckte att det varierade hur stor del av arbetet som var

akut. De var överens om att det är vanligt att det sker akuta händelser någon gång i veckan.

”Någon gång varje vecka brinner det någonstans och då är det liksom, du måste komma nu” (D).

A definierade akuta händelser som något som bidrar till förändring i planeringen. A sa sig hantera spontana besök av elever genom att avsätta en liten tid för att endast tala igenom vad det gäller. Ibland visar det sig, som A uttryckte det, inte ”finnas något jättebehov”. Om de däremot exempelvis skulle berätta att det är allvarliga brister hemma så sätter A allt annat åt sidan. I detta uttalande visar A att A bedömer och prioriterar efter behov. B sa att bråk och slagsmål gör att annat arbete får vänta. Att B uttrycker sig så visar på att B prioriterar det akuta. Frågan är vad begreppet förebyggande i lagen har för betydelse om man ändå måste prioritera det akuta. Det skulle kunna tolkas som att B:s arbete är tertiär prevention, vilket förebygger att ytterligare problem uppstår och i den statliga utredningen SOU 2010:95 framkommer det att arbete kan betraktas som förebyggande då det bidrar till att existerande problem inte förvärras (SOU 2010:95). Denna definition verkar väldigt bred och A sa:

”Man kan ju se det som förebyggande, att det inte blir ytterligare svårigheter och, ibland kan man få en känsla... att förebyggande också kan tas in som definitionen förebyggande att det behöver komma in på socialkontoret och bli föremål för utredning och insatser där, men jag kan tycka att det här förebyggande är inte jättebeskrivande av mitt arbete här”.

A gav därmed en bred förklaring av vad som kan betraktas som förebyggande men att det ändå inte är ett bra ord för att beskriva A:s arbete. På A:s skola har man således inte kommit så långt i förändring av arbetssättet i och med lagen då A ändå inte bedömer sitt arbete som förebyggande. B menade att arbetet med elevfrånvaro är något som prioriteras i och med att det är skolplikt men ändå har B tid för samtal, dokumentation och olika möten. B:s uttalande visar på en frihet i hur man lägger upp arbetet och att det därför finns mycket tid för det akuta. Med ett maktperspektiv kan man förstå att eftersom B har frihet att styra över sitt arbete har B också makt att välja sina prioriteringar. B sa sig prioritera det akuta för att B ser eleven i ett längre perspektiv och förebygger att existerande problem förvärras.

Förändring/Implementering

Backlund (2009) skriver att skolkuratorer används som utbytbara resurser då deras uppgifter även utförs av andra yrkesgrupper i skolorna. Detta är riskfyllt, eftersom det vid nedskärning av resurser kan resultera i att det är de som blir uppsagda (Backlund, 2009). A visste inte riktigt vad lagen kommer att innebära för förändring då A redan anser sig arbeta enligt lagen. Däremot tyckte A att det känns bra att vara inkluderad i lagen.

”Man känner att man sitter lite tryggare i stolen när man läser om vår ekonomiska situation. Annars är det ju så att kuratorer har varit de första att gå på en skola. Det försvann många kuratorer på 90-talet, så att vara inskriven i lagen känns som en ökad trygghet för vår profession”(A).

C och D uttryckte att de inte implementerar lagen i sitt arbete. D berättade att alla i elevhälsan går en utbildning som handlar om förändringar i och med den nya skollagen men att det inte är så mycket som märks i arbetet. S däremot upplever sig implementera lagen och B tyckte detsamma och syftade på att skolan har en komplett elevhälsa. Man kan konstatera att respondenterna tycker att lagen implementeras på organisationsnivå och att de upplever att de arbetar efter den nya lagen. De menar dessutom att lagen inneburit ett viktigt steg för deras profession, dock har det hittills inte inneburit så stora förändringar i deras arbetssätt. En förklaring kan vara att en implementeringsprocess brukar gå trögt i början (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). En annan förklaring kan vara att arbetet redan uttrycks fungera enligt lagen och att ingen förändring därmed behövs. Detta verkar dock mindre sannolikt i och med att de tidigare uttryckt att resursbrist ligger till grund för att de inte kan arbeta som de önskar.

Vid värdering av implementeringsresultat granskas exempelvis en lag men om lagen är otydlig är det svårt att utvärdera graden av måluppfyllelse (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). Eftersom kuratorerna inte har en tydlig bild av vad tillgänglighet och förebyggande innebär så är det förmodligen svårt för dem att uttala sig om huruvida de implementerar lagen eller ej. Vi tolkar det som att lagens otydlighet leder till att de som arbetar efter den själva får avgöra definitionen av begreppen. Detta medför att våra respondenter inte anser sig klara av att leva upp till betydelsen av att vara tillgänglig och arbeta förebyggande. Detta stärks även av Backlund (2009) som skriver att något som kännetecknar människobehandlande organisationer bland annat är dess formella mål som många gånger är oklara. Kuratorerna var överens i sina svar om att lagen inte är tydlig men S däremot tyckte att det är mycket tydligare i lagen 2010:800 och att den också kräver mer av skolpersonalen. Kanske beror S:s uttalande på att man på S:s skola har gjort lagens bestämmelser tydliga genom egna definitioner. Implementeringsresultat varierar mellan platser (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). Eftersom lagen började tillämpas 2011-07-01 så är implementeringsprocessen fortfarande i sin start och det är därför heller inte konstigt att skolorna kommit olika långt i sin implementering. Skillnaden mellan skolan i Skåne och skolorna i Västra Götaland kan därmed förklaras med olika starkt implementeringsresultat. S uttryckte att lagen var ett stöd i arbetet.

Kronvall, Olsson och Sköldbord (1991) poängterar att alla inom en organisation bör få tala om sina tankar och frustration beträffande en förändring. Förändring handlar om ett samspel mellan å ena sidan en omstrukturering hos individen och å andra sidan det sociala samspelet i en organisation (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). S menade att lagen är något som måste påverka den enskilde. S sa:

”Det är en sak som ska mogna... att man ska kunna lagen och veta att nu är jag här”.

Dessutom menade S att det är otroligt stort fokus på de styrdokument, pedagogiska metoder och tillvägagångssätt som hör till lagen. S kunde även se sig vara en del av lagen 2010:800.

”Jag är ju en del av den för att skapa den tryggheten och en gemensam syn, för att skapa rutiner och handling, som den faktiskt också kräver”
(S).

S har alltså blivit anställd som ett svar på lagen 2010:800 vilket i sin tur gör att S inte har behövt gå igenom en individuell omstrukturering. Ändock tycker sig S se att det allmänt på skolan är stort fokus på lagen och att det arbetas flitigt med den. D sa

liknande, att det först och främst handlar om att lära sig själv men att D inte trodde att lagen skulle få så stor betydelse i praktiken.

”I verkligheten så tror jag inte att den har någon större betydelse, inte för min yrkesgrupp eller i alla fall inte för mig” (D).

I den flygande tillsynen framkommer det att 51 procent av rektorerna hade behövt vidta förändringsåtgärder med anledning av den nya skollagen och 45 procent svarade att de inte hade behövt vidta några åtgärder (Skolinspektionen, 2011). Åtgärderna rör förstås inte bara kuratorerna men för att koppla till våra intervjuer så har S:s rektor uppenbart vidtagit en åtgärd rörande elevhälsan. A uttryckte liksom S att de implementerat styrdokumentet men att det kanske är först efter att man har arbetat med lagen under en längre tid som man kan förstå den på ett djupare plan. D-Wester, (2005) skriver att förändringsarbetet är en process som tar tid. Alla våra fem respondenter var överens om att de fått information om lagförändringen men B uttryckte att det är svårt att hitta tid till att sitta och gå igenom alla detaljer som de inte gått igenom gemensamt. C uttryckte att det är svårt att veta vad konsekvenserna av lagen kommer att bli på sikt.

”Vi har ju fått mycket juridisk kunskap om lagen, det har de varit noga med. Vi ska ju alla veta vad den nya lagen säger men det är nog också lite för tidigt att se, vad det får för konsekvenser. Verksamheten har ju bara varit igång några månader om man säger” (C).

En konsekvens av att mycket i dagens samhälle är målstyrt är att politiker lägger mer fokus på hur det ska bli än hur det ser ut i praktiken (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Ett exempel på detta från våra intervjuer är att lagen säger att kuratorerna ska arbeta förebyggande men att verkligheten pekar på att det är alldeles för mycket problem för att de ska hinna med det. D uttryckte det så här:

”Ja lagen önskar väl att vi egentligen inte skulle behöva ha några bekymmer över huvud taget”.

Det finns alltså en diskrepans mellan de mål som finns och verkligheten. C menade att det är frustrerande att göra allt man kan för elevernas välmående och samtidigt veta att målen inte uppnås. C sa:

”Ibland kan jag gå omkring och känna mig förbannad. Vaddå ska jag jobba förebyggande? Jag som gör allt för att ge dem luft under vingarna”.

Kronvall, Olsson och Sköldbord (1991) skriver att en förändringsprocess sker i tre faser där den första innebär att balansen rubbas på grund av förändrade villkor. Detta leder till instabilitet och är ofta konfliktfylld på grund av osäkerhet då olika intressen ställs mot varandra. Osäkerheten kan leda till att ledaren blir betraktad som syndabock (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). B berättade att deras dokumentationssystem inte har uppdaterats efter den nya lagens bestämmelser vilket är en signal på att de inte har kommit så långt i förändringsprocessen. D använde den gamla termen elevvård istället för elevhälsa och kan vara ett tecken på att lagens begrepp *elevhälsa* inte har implementerats. Att begreppet elevhälsa har betydelse beror på att betoning nu ska läggas på hälsa istället för vård. Det var dock endast en av kuratorerna som uttryckte missnöje mot ledningen. C menade att det är väldigt låg förståelse från ledningen vilket ibland irriterade C. De andra respondenterna var alla nöjda med sin ledning vilket enligt

Kronvall, Olsson och Sköldbord (1991) kan tyda på att de inte är i fas ett i förändringsprocessen (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991).

Den andra fasen innebär att man undersöker de förändrade villkoren genom att prova sig fram i handling och tanke. Även denna fas är konfliktfylld då det exempelvis finns olika uppfattningar om hur resultat ska tolkas (*ibid.*). Lagen kan innebära större fokus på det psykosociala i skolan i och med förstärkningen av elevhälsan, dock uttryckte C och A att det är svårt att lyfta ett psykosocialt perspektiv eftersom det inte är någonting man lyfter som organisation. A sa att stödet från ledningen ligger i att man är respekterad och att man blir lyssnad på. A sa sig även inte kunna få samma stöd av ledningen som lärare får eftersom de tillhör olika professioner och att man därmed inte kan förvänta sig full förståelse för professionen eller för professionens sätt att verka. C beskrev det så här:

”Det är väldigt svårt att lyfta vårt perspektiv, det psykosociala perspektivet i en organisation som är så genomsyrad av pedagogik”.

C sa även att det är ett stort problem att hitta forum där man kan lyfta det psykosociala. D var mycket nöjd med ledningen och upplevde den som stödjande och mån om att följa skollagen.

”Stort, stort stöd. Uppbackning i nästan vad som helst bara det inte är vansinnighetsgrejer” (D).

S hade en annan syn än kuratorerna på möjligheten att lyfta det psykosociala perspektivet och uttryckte sig ha valt arbetsplats med omsorg. Det var insikten att rektorn ville samma sak som S som avgjorde att rektorn var en intressant arbetsgivare. Detta betyder att S som arbetstagare hade makt att påverka sin situation redan innan sin anställning. S menade att man aldrig kan ta in en ny yrkesgrupp på en skola utan att ledningen står bakom det till 100 procent. Det kan hända att om en ledning har samma uppfattning som elevhälsan, om vilka resultat man ser, kan förändringen ske snabbare.

Den tredje fasen innebär att förändringsprocessen når sitt slut då nya handlingsstrategier och mönster har bildats. Organisationen infinner sig åter i balans och stabilitet (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Vi kunde endast se att skolsociologen uttryckte detta. Att S:s skola kommit längre i förändringsprocessen är inte konstigt då vi tänker att det självklart blir nya handlingsstrategier när en ny roll som förut inte funnits införs. S sa att det fanns stabilitet i samarbetet med rektorn vilket skulle kunna tyda på stabilitet även på organisationsnivå.

”Det är väldigt tätt samarbete med rektorn; hela tiden var är vi nu, vart är vi på väg och utvärdering av var vi är och hur vi kommer framåt” (S).

Skolan har således en handlingsstrategi för hur samarbetet mellan rektor och skolsociolog ser ut. S tar exempelvis fram statistik över varje elevs frånvaro, stryker under elever som måste åtgärdas direkt och elever som måste kallas för samtal. Sedan samtalar S med mentorn och med rektorn om att mentorn måste ta tag i detta omgående. Samtidigt tittar S på enkätundersökningarna där det kan framgå att elever inte mår bra. Någon elev namnger kanske en annan elev och då kan S se ett samband med frånvarostatistiken, att eleven förutom ohälsa har hög frånvaro. S beskrivning av arbetssätt, målsättning, uppföljning och utvärdering är ett bra exempel på nya

handlingsstrategier. S anser att rektorn i stort sett alltid har lagen med sig och att rektorn är otroligt kunnig inom den.

”Att tillämpa lagen på en eller två veckor gör man väl inte riktigt men arbetet är i fullgång. Att tillämpa den handlar ju om att all personal ska följa den” (S).

Det finns en typ av förändring som sker uppifrån genom exempelvis beslut från regering och riksdag vilket ofta ligger bortom myndigheters kontroll (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Man skulle därför kunna anta att lagen är ett beslut som på tjänstemannanivå förkastas men vad som framkom i våra intervjuer var att respondenterna över lag var nöjda med lagen. Det framkom också att även fast implementeringsprocessen går långsamt så upplevs den gå snabbare än vanligt. D uttryckte sig så här:

”Jag tror att man försöker nog att följa lagen i så hög utsträckning som möjligt. Dels för att ingen skola vill komma på efterkälken och sen tror jag faktiskt att rätt mycket i den här lagen är ganska bra. Jag vet inte vem det är som har suttit och påtat ihop den men uppenbarligen är det folk som haft lite koll”.

Skolan en människobehandlande organisation som betraktas som trögföränderlig och svårstyrd vilket får konsekvensen att skolan är svår att förändra och att det därmed kan ta lång tid (Backlund, 2009). Detta var dock inget som våra respondenter uttryckte. D sa istället så här:

”Jag vet inte riktigt men normalt så brukar det ta mycket längre tid, det brukar det göra men det har gått fort, det har gått väldigt fort”.

Organisatoriskt förankrad makt innebär makt i fråga om kontroll över resurser (Backlund, 2009). Följden av detta blir att makten ligger på den eller de som fördelar resurserna. C uttryckte att det har tillkommit fler arbetsuppgifter i och med exempelvis dokumentationskravet men att de inte har fått någon utökad tid för det. C menade att arbetsbördan har ökat på olika nivåer. En förändring utan mer resurser innebär i så fall bara att kuratorerna får dra ner på något annat. D menade liksom C att det blivit skillnad i arbetsuppgifter i och med att alla elevhälsoteamsmöten måste dokumenteras. De andra tre kuratorerna menade att lagen inte inneburit skillnader i deras arbetsuppgifter. B sa sig exempelvis arbeta enligt lagen redan innan den började tillämpas. S kunde inte svara på den frågan eftersom S inte arbetat under den gamla lagen. Winter och Lehmann Nielsen (2008) skriver att en implementering kräver resurser då man varken kan förvänta sig ansträngning från personal eller effekter utan att det finns medel (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). Vad vi såg i våra intervjuer var att kuratorerna inte kan arbeta mer än de redan gör. Det måste alltså föras till mer resurser eller ske förändring i arbetssätt för att det ska bli skillnad i arbetsmetod (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991).

Mål och resursstyrning kombinerar rättsliga och ekonomiska styrmedel vilket betyder att riktlinjer för en viss verksamhet bestäms efter hur tilldelningen av resurser ser ut (Pettersson, 2009). Detta går att koppla till elevhälsans resurser. Att S blivit anställd i och med tillämpningen av den nya skollagen kan man tolka som ett sätt för skolan att lägga mer resurser på elevhälsan och således visar skolan att elevhälsan är viktig. Detta på grund av att fördelningen av resurser styr riktlinjerna för verksamheten (*ibid.*).

Makt – inflytande, ansvar och relationer i fokus

Rättsregler, exempelvis lagar, är den viktigaste delen av offentlig maktutövning (Petersson, 2009). Vi ställde frågan på vilken nivå kuratorerna tror att makten ligger och S, C och D svarade spontant att de inte visste. A svarade att makten ligger på alla nivåer och framför allt hos de som har makt att definiera tillgång. A menade att en del av makten har gått till kuratorerna i och med att det inte längre är förhandlingsbart om man ska ha kurator eller inte vilket förmodligen gör att kuratorer inte kan bli uppsagda på samma sätt. Däremot menade A att när det gäller tillgång så ligger makten främst hos skolledning och de högst beslutande så som politiker och skolchefer. B uttryckte det så här:

”Det kommer ju uppifrån politikerna egentligen, sen till olika verksamheter, sen till skolor och sen är det skolledningen som ska se till att det ska verkställas på skolan. Så det berör ju alla tror jag från politisk nivå till oss på golvet”.

Slutsatsen blir att det är lite oklart var makten uppfattas ligga men att respondenterna tycker sig se en viss egen maktökning i och med att deras profession nämns i lagen. I den statliga utredningen SOU 2010:95 står det att rektorer har ansvar för att genomföra de mål staten ställer upp (SOU 2010:95). S sa:

”Det här kommer ju uppifrån, det är ju politiskt beslutat så det är krav på skolan. Den makten kommer ju högst uppifrån. Rektorn är ytterst ansvarig att se till att sin personal känner till dels lagen men också alla styrdokument och jag ser det som att man måste ha en väldigt aktiv och målmedveten ledning på en skola”.

Med ett uppifrånperspektiv ses implementering framförallt som sammansatta beslut som stöder politiska ledares intentioner och beställningar (Hill & Hupe, 2002). Skolsociologen beskrev följaktligen en implementering som kommer uppifrån. Förändring på arbetsplatser är ofta frustrerande om information mellan ledning och övrig personal inte fungerar (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Detta är inte något som har framkommit i våra intervjuer. Alla fem respondenter sa att de har fått information om lagen 2010:800 men C uttryckte ett visst missnöje mot ledningen. Detta för att C har blivit avbördad två skolor men skolledningen har valt att istället ringa in en kurator vid behov. C har talat med sin chef gällande sina åsikter om att endast vid behov inte är tillräckligt och att C inte vet hur det ska lösas.

”Det gör ju någonting med en, och ja det här med att rektor skall arbeta i samråd med elevhälsan. Då kan det räcka att det är en representant för elevhälsan, ofta då specialpedagogen som rektor samråder med” (C).

Skolan är en organisation som är beroende av yttre omständigheter (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). C sa att staten har skjutit till pengar och kommer att skjuta till mer år 2012 men C trodde inte att pengarna kommer prioriteras på elevhälsan. C upplevde sig inte ha förtroende för dem som arbetar högre upp i organisationen då de beslutar om sådant som de, enligt C, inte har kunskap om.

En viktig utgångspunkt vid förändring inom organisationer är att alla yrkesroller känner inflytande och ansvar (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Alla fem respondenter uttryckte att de känner inflytande över möjligheten att lägga upp arbetet som de vill och

menade att de har makt att förfoga över sig själva. Detta stämmer med det Backlund (2009) skriver om att skolkuratorer, i stort sett helt på egen hand bestämmer över sitt arbete (Backlund, 2009). S sa sig ha stor frihet att utforma sitt arbete men att man givetvis måste läsa skolans mål och vision och förhålla sig till dem i sitt arbete.

”Mitt arbete kan vara så otroligt avgörande för en elev, ett avgörande för hur en elev lyckas eller inte lyckas i skolan... jag har en jättestor makt och ett jättestort ansvar” (S).

Det finns undersökningsresultat som påvisar att den subjektiva arbetsbörda som utförarna upplever påverkar mer hur implementeringsresultat blir än vilka resurser som tillkommer (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). C uttryckte, trots sitt inflytande, en känsla av att vara underordnad ledningen men C sa sig våga vara kritisk.

”Jag kämpar hela tiden, jag har vart ganska ambitiös och intresserad” (C).

Även om C:s skolledning inte är stöttande så skulle man kunna tolka det som att C:s subjektiva arbetsbörda inte är så tung då C säger sig kunna påverka genom sin positiva inställning. Att C inte upplever sig implementera lagen i sitt arbete tänker vi kan tyda på att det inte räcker med att ha en positiv inställning för att uppnå goda implementeringsresultat. Slutsatsen blir att våra respondenter upplever att de har inflytande i sitt arbete men att de samtidigt är beroende av att ledningen har tillit till dem. A uttryckte en känsla av frihet i och med att själv kunna bestämma hur tid ska delas upp och vad som ska prioriteras. B menade att personligheten påverkar hur man vill hjälpa eleverna, vilket förmodligen leder till en känsla av makt i arbetet. B tog även upp vikten av relationen till eleven.

”Det viktigaste för mig är relationer. Man ska inte behöva komma till en nivå där man använder makt för att hota dem. Då blir det ingen relation” (B).

Det går emellanåt inte att urskilja någon tydlighet i vem som har ansvar för vad (Backlund, 2009). S tar sitt ansvar genom att se sig själv som en del i något större, en del i skolans målpuppfyllelse.

”Jag får ju titta på min egen insats. Hur kan jag höja målpuppfyllelsen på skolan?” (S).

5.2 Dokumentpresentation

Dokumentresultaten delas in i två delar. Den första delen är *arbetsbeskrivning, tjänstgöring och elevantal* i vilken vi kommer att belysa likheter och skillnader som sen ligger till grund för svar på våra frågeställningar. Den andra delen är *statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget* och i den illustreras hur ekonomin prioriteras från statsnivå ner till förvaltningsnivå.

5.2.2 Resultat och analys av dokument

Arbetsbeskrivning

Vi har jämfört innehållet i de fem arbetsbeskrivningarna med varandra i relation till lagens begrepp *tillgänglighet* och *förebyggande*. Skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § säger att elever ska ha tillgång till skolkurator samt att deras arbete ska vara

förebyggande. För psykosociala insatser ska skolkurator finnas tillgänglig (Skollag. SFS 2010:800, 2 kap. 25 §). Winter och Lehmann Nielsen (2008) beskriver att en implementeringsprocess kan ta tid och att det brukar gå relativt trögt i processens början (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). Detta kan vara en anledning till att arbetsbeskrivningarna inte har uppdaterats ännu.

Tillgänglighet

D-Wester skriver att skolkuratorn ska finnas tillgänglig för både elever och lärare (D-Wester, 2005). I den statliga utredningen SOU 2010:95 framkom det att det finns en oklarhet kring vad begreppet *tillgänglighet* innebär. Det ansågs dock vara viktigt att kuratorer bokstavigt talat har öppna dörrar för både elever och lärare. Elever tar ofta själv kontakt med skolkuratorn och då är det av vikt att kuratorn finns på plats (SOU 2010:95). I endast en av de fem arbetsbeskrivningarna benämns vikten av elevers tillgång till skolkurator, vilket är anmärkningsvärt. Det som stod var:

”Att finnas till hands och kunna ge råd och stöd är viktigt”.

Om vikten av tillgänglighet inte nämns i arbetsbeskrivningen kan man undra hur tillgängliga kuratorerna är i praktiken när akuta incidenter pressar tidsschemat. I en annan arbetsbeskrivning stod det:

”Boka tid för samtal hos skolkuratorn sker enklast via telefonkontakt”.

Om öppna dörrar är ett bra sätt att vara tillgänglig så tycks ett telefonsamtal göra relationen mellan elev och kurator mer distanserad. Elevhälsan och därmed skolkuratorn beskrivs som framgångsrik då den också är tillgänglig för lärarna. Elevhälsan uttryckte dock att det var omöjligt att finnas på plats för spontana besök (SOU 2010:95). I tre av fem arbetsbeskrivningar framkom det att skolkuratorn ska finnas tillgänglig för pedagoger genom att ge dem handledning och konsultation. Tillgänglighet för pedagoger sågs som framgångsrikt i den statliga utredningen SOU 2010:95 så önskvärt hade varit att det nämndes i alla fem.

Förebyggande

I SOU 2010:95 framkommer det att det även finns en otydlighet när det gäller begreppet *förebyggande* (SOU 2010:95). En av skolkuratorers viktiga arbetsuppgifter är att arbeta för att motverka mobbing (SOU 2000:19). D-Wester (2005) skriver bland annat att skolkuratorers arbetsuppgifter även innebär förebyggande arbete med elevers hälsa genom exempelvis motivationsarbete med elever och föräldrar. Hon talar om olika strategier för att arbeta förebyggande. Primär prevention är insatser som riktar sig till alla elever för att bland annat skapa trygghet (D-Wester, 2005). I endast två utav de fem arbetsbeskrivningarna framkom det att skolkuratorn arbetar förebyggande med skolans alla elever. Ett citat ur arbetsbeskrivningen som hade den mest omfattande definitionen av förebyggande arbete lyder:

”Arbetet omfattar förebyggande och upplysande arbete med grupper/klasser. Skolkurator arbetar förebyggande med en mängd olika livsstilsfrågor (relationer, kamratskap, mobbing)”.

Sekundär prevention är åtgärder som riktar sig till riskgrupper genom att skolkuratorer till exempel har metoder och rutiner för att så tidigt som möjligt kunna uppmärksamma dessa elever och vid tertiär prevention syftas insatserna till dem som redan befinner sig i problematiska situationer, exempelvis till dem som är utsatta för kränkande handlingar

(*ibid.*). Förebyggande arbete mot bland annat mobbning och kränkande behandling betonas i alla fem arbetsbeskrivningarna, preventionsarbete mot missbruk nämns i tre av dem och förebyggande arbete mot rasism nämns i två av dem. Det kan därmed konstateras att i arbetsbeskrivningarna är primär prevention inte lika viktigt som sekundär och tertiär prevention. Detta är intressant om det kan anses att betydelsen av begreppet *förebyggande* är just att förebygga problem innan de uppstår.

I två av de fem arbetsbeskrivningarna framkom att skolkuratoren gör skolsocial kartläggning. D-Wester (2005) skriver att skolkuratorer kartlägger hur elevernas psykosociala miljö ser ut och framför tankar om hur utveckling och förbättring av lärandemiljö kan göras (D-Wester, 2005). Liknande beskrivs i alla fem arbetsbeskrivningar där kuratorernas psykosociala arbete på individ-, grupp- och organisationsnivå lyfts fram. En beskriver det så här:

”Det innebär att utifrån en helhetssyn på individen och dess svårigheter analysera, förstå och arbeta med sociala processer och problem på individ-, grupp- och organisationsnivå”.

Således är det psykosociala något som betonas och att eleven ses i sitt sammanhang, vilket vi anser kan betraktas som förebyggande ur ett samhällsperspektiv. Man möjliggör att lärandet fungerar för elever och därmed förebyggs att elever hamnar i ytterligare svårigheter. I de fem arbetsbeskrivningarna nämns också att kuratorer har samtal av olika slag; så som stödjande-, motiverande-, kris- och flerpartssamtal med elev, föräldrar, lärare och nätverk och D-Wester (2005) framför att skolkuratorer även har en behandlande funktion.

Sammanfattningsvis är att endast en av de fem arbetsbeskrivningarna betonar vikten av tillgänglighet. I alla fem benämns förebyggande arbete men det varierar hur omfattande det beskrivs. I vissa framkommer bara ”alkohol- och drogförebyggande” vilket då kan tolkas som att det är det enda förebyggande arbetet. I endast en av arbetsbeskrivningarna ges exempel på vad förebyggande arbete innebär. Det är inte lätt att tolka arbetsbeskrivningarnas innehåll gällande förebyggande arbete eftersom det i lagen inte framkommer vad det innebär. Så med tanke på att begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* som sagt är oklara så är det svårt att se hur arbetsbeskrivningarnas begrepp motsvarar samma begrepp i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 §. Något beaktansvärt är detta att kuratorerna själv skrivit arbetsbeskrivningarna. Det stämmer med Backlunds (2009) ord om att skolkuratorer i stort sett helt på egen hand bestämmer över sitt arbete. Detta gör att arbetet inte formas av ledningen och att ansvarsfördelningen blir mer otydlig (Backlund, 2009). Frågan är vem som då granskar att arbetsbeskrivningen överensstämmer med elevens rätt till elevhälsa, samt om kuratorns arbete är förenlig med arbetsbeskrivningen.

Tjänstgöring och elevantal

Vårt resultat av likheter och skillnader i skolkuratorernas procentuella tjänstgöring per elev från 2009-09-01 och 2011-09-01 redovisas i tabellen nedan. Tabellen blev till grund för vår analys och de fem raderna med siffror representerar materialet från de fem utvalda skolorna i Västra Götalands län.

Skola	Antal elever/100% kurator -09	Antal elever/100% kurator -11	Förändring, 09-11 i %
1	418	321	23% -
2	425	392	8% -
3	860	650	24% -
4	839	1152	37% +
5	515	540	5% +

I resultatet kan man utläsa att resurserna ökade år 2011 på tre grundskolor och minskade på två. På den första skolan var det en väsentlig minskning i antalet elever med 23 procent. På skola nummer 2 var det en minskning med 8 procent och på skola nummer 3 minskade drastiskt antalet elever med 24 procent. På skola nummer 4 var det i stället en betydande ökning med 37 procent och på skola nummer 5 var det en ökning med 5 procent. Vad man kan konstatera är att det har skett en avsevärd skillnad i antalet elever per kurator på tre av skolorna, nummer 1, 3 och 4. Antalet elever på skolor varierar säkerligen från ett år till ett annat och det är troligt att skolan har svårt att parera kuratorers tjänst i procent efter antalet elever just det året. Det är dock svårt att undkomma att kuratorers tillgänglighet påverkas av att antalet elever förändras med så mycket som 25 procent. Anledningen till att vi valde att undersöka kuratorer på grundskolor F-9 var för att vi var nyfikna på om kuratorer skulle få ett utökat ansvar då de nu ansvarar för hög-, mellan- och lågstadielever. Kuratorer har tidigare framförallt varit tillgängliga för elever i äldre åldrar (SOU 2010: 95). Skälet till utökningen av kuratorers ansvar för elever skulle i så fall kunna vara att skolan då kan hävda att alla elever har tillgång till skolkurator vid behov. Lagens tillämpning skulle därmed kunna ha varit en orsak till ökningen av elever på dessa två skolor, men vi kan inte utläsa detta av enbart siffrorna. Minskningen av antalet elever skulle också kunna tolkas utifrån lagens tillämpning. Om arbetsgivaren beaktar kuratorernas möjlighet att vara tillgängliga liksom att arbeta förebyggande borde de öka procentandelen kuratorer.

Enligt Skolverkets statistik från år 2009 var snittet elever per skolkurator 728 stycken inom kommunal grundskola (SOU 2010: 95). År 2009 var det endast två av skolorna vi undersökte, nummer 3 och 4 som översteg snittet och år 2011 var det endast skola nummer 4 som översteg snittet. Behoven av en kurator varierar mellan platser och skolor (prop.2009/10:165). Dock menade Ahnborg, Begler och Rydin att det sedan slutet av 1990-talet har utfärdats många larmrapporter om ungas psykiska ohälsa och att det finns stora skillnader mellan skolor när det gäller resurser inom elevhälsan (Svenska Dagbladet, 2011). Om den psykiska ohälsan ökar borde likaså behoven av kuratorer öka. Alltså om antalet elever ökar på en skola tänker vi att behoven av kurator ökar på motsvarande sätt. I propositionen 2009/10:165 kan det även utläsas att för att kunna öka tillgängligheten och möjligheten att arbeta förebyggande kommer lagen leda till ökade kostnader (prop. 2009/10:165). Eftersom skolorna kommer att kunna ansöka om pengar för utökad elevhälsa hos Statens skolverk år 2012 till och med år 2015 finns det förhoppning om att de utökade behoven kommer att utjämnas (Utbildningsdepartementet, 2011b).

Statsbudget, kommunbudget och förvaltningsbudget

Att vi valde att granska budgetar gällande åren 2011 och 2012 är för att vi var intresserade av hur ekonomin på de olika nivåerna såg ut när skollagen 2010:800 började tillämpas och hur den kommer att se ut det kommande året, om det då blir en ökning eller minskning av skolkuratorns resurser.

Statsbudget

Skollagen 2010:800 har medfört ekonomiska konsekvenser för kommunerna och därmed beslutade riksdagen år 2010 om ett generellt bidrag på 38 miljoner kronor som år 2011 fördelades på landets alla kommuner. Det har även tagits beslut för åren 2012-2015 om ett riktat statsbidrag på 650 miljoner kronor till skolhuvudmännen på utbildningsområdet för att förstärka elevhälsan. Vi började med att granska det generella bidraget om kommunalekonomisk utjämning (Utbildningsdepartementet, 2011b).

I budgetpropositionen från år 2010 för år 2011 gällande allmänna bidrag till kommunerna står det så här:

”Den nya skollag som riksdagen beslutade under våren 2010 bedöms medföra vissa ekonomiska konsekvenser för kommunerna (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370). För att kompensera kommunerna för detta ökas anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning med 38 miljoner kronor 2011, 73 miljoner kronor 2012 och 70 miljoner kronor per år fr.o.m. 2013 i förhållande till 2010 års nivå (prop. 2010/11:1)” (prop. 2010/11:1 utg. 25).

I årets budgetproposition 2011 för år 2012 gällande allmänna bidrag till kommunerna står det istället så här:

”Som tidigare aviserats ska kommunerna kompenseras för de ekonomiska konsekvenser som den nya skollagen medför (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370). I enlighet med detta ökas anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning med 35 miljoner kronor 2012 och med 32 miljoner kronor per år fr.o.m. 2013 i förhållande till 2011 års nivå (prop. 2011/12:1)” (prop. 2011/12:1 utg. 25).

I samtal med en tjänsteman från utbildningskansliet i riksdagen fick vi bekräftat att riksdagen beslutade enligt regeringens proposition angående de 38 miljoner kronor som skulle utbetalas år 2011. Detta gjordes för att kompensera kommunsektorn för vissa ökade kostnader på grund av den nya skollagen. I ett mail från kanslirådet Beskow skriver hon att anledningen till att beloppet är 38 miljoner kronor år 2011 är att det uppstår en halvårseffekt eftersom lagen började tillämpas 2011-07-01. År 2012 ska 73 miljoner kronor tillkomma och 2013 70 miljoner (prop. 2010/11:1 utg. 25). I prop. 2011/12:1 utg. 25 står det istället 35 miljoner kronor år 2012 och 32 miljoner år 2013 (prop. 2011/12:1 utg. 25). Vi trodde därför först att det hade blivit en minskning av bidraget men det stämmer inte. När regeringen anger beloppen i budgetpropositionen utgår man från anslagsnivåns innevarande år. Det betyder att i budgetpropositionen för 2011 görs jämförelsen med 2010 års nivå men i budgetpropositionen för 2012 görs jämförelsen med 2011 års nivå. 38 miljoner kronor för 2011 plus 35 miljoner för 2012 blir 73 miljoner kronor precis som prop. 2010/11:1 utg. 25 säger. Och 38 miljoner kronor plus 32 miljoner blir 70 miljoner kronor vilket också stämmer med prop. 2010/11:1 utg. 25. Det totala tillskottet blir följaktligen 38 plus 35 är lika med 73 miljoner kronor år 2012. Beloppet har alltså inte sänkts. Slutsatsen blir att riksdagen har beslutat om 38 miljoner kronor för år 2011 och dessa har också enligt tjänstemannen på utbildningskansliet utbetalats.

I budgetproposition för år 2011 gällande utbildning och universitetsforskning står det så här:

”En förutsättning för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig undervisningen och rätten till utbildning är att de mår bra, trivs och känner sig sedda, trygga och uppskattade. Flera rapporter visar att den psykiska ohälsan bland svenska barn och ungdomar har ökat. Dessa elever behöver stöd och här fyller skolans elevhälsa en viktig funktion. För att möjliggöra en förstärkning av elevhälsan föreslår regeringen ett tillfälligt stöd i form av ett riktat statsbidrag till skolhuvudmännen. Regeringen beräknar att 250 miljoner kronor respektive 400 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2012 och 2013” (prop. 2010/11:1 utg. 16).

I budgetpropositionen för år 2012 gällande utbildning och universitetsforskning står det så här istället:

”Regeringen har aviserat att totalt 650 miljoner kronor ska avsättas till en satsning på förstärkt elevhälsa under perioden 2012–2015. Ett riktat statsbidrag ska erbjudas skolhuvudmän som gör insatser för att förstärka elevhälsan. Skolverket ska få i uppdrag att utforma och genomföra utbildningsinsatser för elevvårdande personal” (prop. 2011/12:1 utg. 16).

Vad som har förändrats är följaktligen tiden för bidraget. I 2010 års budgetproposition stod det att bidraget gäller för åren 2012-2013 och i 2011 års budgetproposition står det istället att det ska gälla för åren 2012-2015. Kanslirådet Beskow skrev att riksdagen dock endast kan besluta om kommande år alltså om ett år i taget medan regeringen däremot kan avisera för flera år. Att bidragets längd har förändrats har därför inte så stor betydelse. År 2012 får Skolverket använda högst 50 miljoner kronor, år 2013 högst 151 miljoner och för år 2014 och 2015 högst 220 miljoner kronor per år. Det kommer alltså att tillkomma pengar för utökning av elevhälsan genom exempelvis fler anställda skolkuratorer. Pengarna ska även gå till utbildningsinsatser av personal inom elevhälsan och därutöver bedömer regeringen att en modell för uppföljning och utvärdering av kvaliteten på och tillgången till elevhälsa bör utformas för att elevhälsan ska utvecklas i enlighet med lagens intentioner (Utbildningsdepartementet, 2011b). I en debattartikel från 2011-09-11 skriver skolöverläkarna Milerad och Renman att Socialstyrelsen inte har varit särskilt aktiv när det gäller att ställa krav på skolor angående elevhälsan (Svenska Dagbladet, 2011). Vad man kan hoppas är att kraven på skolor kommer att stärkas i och med denna modell för utvärdering av elevhälsan. Ett av resultaten i den statliga utredningen SOU 2000:19, angående elevvårdens resurser, är att variationen mellan olika kommuner och skolor är orimligt stor. Det konstaterades därför att det finns anledning att staten ställer krav på kommunerna när det gäller styrning, uppföljning och utvärdering av elevhälsan (SOU 2000:19). Även här framkommer vikten av att Skolinspektionen tar med elevhälsan i inspektionen.

Skolan söker det riktade bidraget med hjälp av en bra motivering till varför de behöver det. Statsbidraget är 250 000 kronor per heltidstjänst och år under maximalt två år vilket ska räcka till 1250 nya heltidstjänster. Tanken är att de som får statsbidraget ska göra en långsiktig förstärkning av antalet anställda i elevhälsan. Vid fler ansökande än det finns resurser till kommer de skolor som har ett långsiktigt perspektiv för en förstärkt elevhälsa att prioriteras (Utbildningsdepartementet, 2011b). Statsbidraget är säkerligen

både efterlängtad och glädjande, dock kommer pengarna ett halvår efter att skollagen 2010:800 började tillämpas. Det är aningen besynnerligt att staten inte kunde erbjuda bidraget i samband med att lagen kom. Winter och Lehmann Nielsen (2008) skriver att en implementering kräver resurser och därför kan man varken förvänta sig ansträngning från personal eller effekter utan att det finns medel (Winter & Lehmann Nielsen, 2008). Innan dessa pengar har fördelats tror vi inte att man kan räkna med att se skillnad i hur tillgängliga skolkuratorerna är. Riksdagen har ännu inte beslutat om budgetpropositionen för år 2012 men det är högst sannolikt att skolorna från och med nästa år kan söka bidrag av Skolverket för en förstärkt elevhälsa.

Kommunbudget

Vi valde att undersöka Göteborgs stads kommunbudget för åren 2011 och 2012. Den för år 2012 är än så länge ett förslag till budget (Göteborgs stad, 2011). Vi jämförde de två budgetarna med varandra. Syftet med det var att undersöka hur budgetarna beskriver elevhälsan, granska hur skollagen 2010:800, gällande elevhälsa, nämns samt utreda vad som hänt med de 38 miljoner kronor som år 2011 fördelats till alla Sveriges kommuner. Det riktade statsbidraget för att förstärka elevhälsan kunde vi inte granska eftersom detta bidrag inte går att söka ännu. Detta bidrag kommer dessutom inte gå via kommunerna utan direkt till skolhuvudmän, varför det inte kommer att synas i kommunbudget (Utbildningsdepartementet, 2011b). De 38 miljoner kronorna är ett allmänt, generellt bidrag som fördelas enligt kronor per invånare. Detta förstod vi efter att ha talat med en person på Statens skolverk.

Vi började med att granska Göteborgs budget för år 2011. Det som berör elevhälsan är detta utdrag:

”Arbetsmetoder inom elevhälsovården ska utvecklas och skola, individ- och familjeomsorgen samt andra aktörer ska samverka för att arbeta lösningsfokuserat och förebyggande med elever i behov av särskilt stöd. Åtgärdsprogram ska upprättas. Elevfrånvaron ska minska genom tidiga insatser och individuellt anpassat stöd” (Göteborgs stad, 2010).

Tillgänglighet

Det framkommer inget om tillgänglighet.

Förebyggande

Citatet handlar om samverkan vilket är viktigt för att kunna vara tillgänglig och arbeta förebyggande vilket även nämns i förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165). Där anges att elevhälsans arbetssätt förutsätter hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga målgrupper (*ibid.*). Göteborgs budget från år 2010 för år 2011 säger också att arbetsmetoder ska utvecklas så att elevhälsovården kan arbeta mer förebyggande med elever som är i behov av särskilt stöd (Göteborgs stad, 2010). Här ges en smal definition av förebyggande arbete där endast elever med behov nämns. Det som i budgeten nämns gällande tidiga insatser kan även kopplas till förebyggande arbete då man tidigt ingriper och förebygger att förhållanden blir värre. Detta stämmer i så fall med den statliga utredningen SOU 2010:95 där det framkommer att förebyggande arbete är det som bidrar till att existerande problem inte förvärras (SOU 2010: 95). Resultatet blir att det inte framkommer något om de pengar som, enligt prop. 2010/11:1 utg.25, som skulle ges till kommunen år 2011 för implementeringen av den nya skollagen.

I förslaget från år 2011 till budget för år 2012 står det så här rörande elevhälsan:

”Förskola, skola, föräldrar, individ- och familjeomsorg, primärvård och föreningsliv ska samverka i det förebyggande arbetet med barns och elevers sociala situation. Fokus ska vara den psykiska ohälsan bland elever i skolans högre årskurser. Verksamheterna ska ta ett nytt grepp kring elevhälsan utifrån den nya lagstiftningen och den nya organisationen. Rutiner för att identifiera barn och elever i behov av särskilt stöd ska utvecklas ytterligare” (Göteborgs stad, 2011).

Tillgänglighet

Här står det, liksom i budgeten för år 2011 inget om tillgänglighet.

Förebyggande

Liksom budget för år 2011 står det om samverkan men skillnaden är att det nämns fler aktörer i den för år 2012. Därefter nämns förebyggande arbete men på ett annat sätt jämfört med den för år 2011; ”förebyggande arbete med barns och elevers sociala situation” (Göteborgs stad, 2011) vilket är något annat än förebyggande arbete gällande elever med behov av särskilt stöd som budgeten för år 2012 beskrev. Detta indikerar på en förändrad syn angående vilka elevhälsan ska arbeta förebyggande med. Därefter beskrivs ett fokus på den psykiska ohälsan angående elever i högre åldrar (Göteborgs stad, 2011). Backlund (2009) skriver att det finns en föreställning om att skolkuratorer ska vara tillgängliga för elever i äldre åldrar (Backlund, 2009). Denna föreställning skulle i så fall kunna förklara varför Göteborgs stads formulering ser ut som den gör. Backlund (2009) resonerar även kring att sociala problem förmodligen är lika förekommande oavsett ålder även om de inte uttrycks på samma sätt (*ibid.*) vilket, om så är fallet, gör det beklagansvärt att de yngre åldrarna inte får samma fokus.

Det står därefter att verksamheterna ska ta nya tag utifrån den nya lagstiftningen, vilket är en otydlig formulering utan närmare beskrivning. Slutsatsen blir att skollagen 2010:800 nämns i budgeten för år 2012 men inte i den för år 2011, dock står det inget om de pengar som kommunen får för att bekosta förändringar i och med skollagen 2010:800. Det är positivt att förebyggande arbete, som sagt, fått en bredare definition jämfört med året innan. Backlund (2009) beskriver skolan som sårbar eftersom den är beroende av kommunen för att erhålla resurser (Backlund, 2009). I och med att kommunerna har makt att påverka hur de fördelar pengar anser vi att det som framkommer i budgetarna är viktigt. I Dagens Nyheter (2010) står det att Miljöpartiet vill öronmärka pengar till elevhälsan (Dagens Nyheter, 2010) vilket kan tyda på att kommunala partier har möjlighet att påverka hur pengar fördelas. Detta stärks av den statliga utredningen SOU 2010: 95 där en av kommunerna, under tre år hade reserverat medel för att genomföra en särskild satsning på elevhälsan. Politikerna där ansåg att budgetstyrning och resursfördelning är viktiga medel som de använde sig av (SOU 2010: 95).

De flesta stadsdelarna i Göteborg är långt ifrån att uppnå fullmäktiges mål för elevhälsan (Göteborgs Posten, 2009). Utifrån detta förstås att fullmäktige i Göteborgs stad satt upp mål som skolorna inte klarar att leva upp till. Detta var i och för sig två år sedan men risken finns att det ser ut på liknande sätt idag, då skolan betraktas som en trögföränderlig organisation (Backlund, 2009). Politiker lägger ofta mer fokus på hur det ska bli än hur det ser ut i praktiken. Dessutom är det ofta otydligt vem som har ansvar för att målen med en lag ska uppfyllas (Kronvall, Olsson & Sköldbord, 1991). Frågan är vad eleverna vinner på att fullmäktige formulerar mål som elevhälsan sedan

inte kan leva upp till. Pengar borde därför prioriteras till utveckling av elevhälsan vilket utbildningsminister Björklund (2011) stärker med orden ”barn som mår dåligt lär sig dåligt” (Utbildningsdepartementet, 2011a). Vi anser att detta ansvar ligger på kommunerna då utformning av skolverksamheten, enligt Backlund (2009), helt ligger i kommunens händer (Backlund, 2009). Dock uttryckte politikerna en frustration över att de får för lite stöd i arbetet med hur de ska tolka lagar och direktiv (SOU 2010:95) vilket i så fall kan betyda att otydligheten i lagen inte bara gör det svårt för kuratorer att tolka lagen utan även för politiker på kommunnivå. Statliga beslut styr till stor del kommunernas ekonomi (Petersson, 2009) och kommunikationen mellan de som arbetar på statsnivå och kommunnivå borde därmed förbättras för att lagens betydelse ska bli verksam i elevhälsans arbete med elever.

Vi tog kontakt med chefsekonom Westlund i Göteborgs stad och fick av honom svar på hur mycket Göteborgs stad tilldelats av dessa 38 miljoner kronor. Han skrev:

”Av de 38 miljoner kronor fick Göteborg 2 miljoner kronor som fördelades med 0,5 miljoner kronor till Utbildningsnämnden och med 1,5 miljoner kronor till stadsdelsnämnderna”.

Således har stadsdelsnämnderna fått 1,5 miljoner kronor år 2011 för att kompensera de ökade kostnaderna i och med skollagen 2010:800. Kommunala grundskolor i Göteborgs stad ligger under stadsdelsnämndernas ansvar.

Förvaltningsbudget

Vi valde att från 2011, på förvaltningsnivå i Göteborgs stad, undersöka vad som hänt med de 38 miljoner kronor som år 2011 fördelats till Sveriges kommuner, varav 1,5 miljoner kronor tilldelats stadsdelsnämnderna. Vi ville undersöka om elevhälsan givits något av dessa 1,5 miljoner kronor.

För att finna budget över grundskolor i Göteborgs stad vände vi oss till stadsdelsnämnden Centrum. Det framkom, efter flera samtal med Melin på ekonomiavdelningen, att varken de som arbetar på ekonomiavdelningen eller verksamhetscheferna kände till dessa pengar. Därför kunde vi heller inte få tillgång till siffror på hur dessa pengar fördelats. Svaret vi fick av henne var: ”Kanske är det så att Centrum valt att ej fördela något speciellt” där något syftar på pengarna. Chefsekonom Westlund skriver så här angående att Centrum inte hört om pengarna till den nya skollagen:

”Det har fördelats till alla stadsdelsnämnder. Centrum som är den stadsdelsnämnd som har den lägsta befolkningen i skolåldrarna fick 62 500 kronor av dessa 1,5 miljoner kronor. Jag förstår att det inte har sådan betydelse att man känner till det när nettokostnaden totalt för skolområdet är drygt 200 miljoner kronor för Centrum, d.v.s. det motsvarar mindre än 0,03% av den totala kostnaden”.

Vi anser det ändå vara intressant att pengarna inte verkar ha använts i det syfte de var tänkta att användas för; den nya skollagen. Förvaltningscheferna i SOU 2010: 95 uttryckte att de som arbetar på nationell nivå inte ger stöd för hur förvaltningscheferna ska hantera beslut och lagar (SOU 2010: 95). Att förvaltningschefer inte fått tillräckligt stöd skulle i så fall kunna vara en förklaring till att pengarna inte hamnat där det var tänkt. En annan förklaring verkar vara brist i kommunikationen, då informationen inte gått fram mellan kommunnivå och stadsdelsnämnder.

6. Avslutande diskussion

I detta kapitel sammanfattar vi de slutsatser som resultat och analys givit oss. Vi diskuterar dessa i relation till uppsatsens frågeställningar.

6.1 Slutsatser och diskussion

Vi har undersökt vad lagen innebär i rollen som skolkurator och skolsocionom samt hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* används och definieras. Detta gjorde vi då vi ställde oss frågande till huruvida skolkuratorernas tid för eleverna motsvarar behovet som föreligger. Då vi anser att det är eleverna som ska bygga vår framtid finner vi det viktigt att det finns tillräckligt med resurser för att säkerställa deras sociala behov och hälsa. Syftet med uppsatsen var att undersöka hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § beskrivs implementeras i grundskolekuratorers och en skolsocionoms arbete samt att granska budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå som berör skollagens fastställande av elevhälsa. För att besvara syftet hade vi tre frågeställningar; hur beskrivs lagens begrepp *tillgänglighet* och *förebyggande* av skolkuratorerna och skolsocionomen? Hur skildras fem grundskolekuratorers arbetsbeskrivning och hur skildras deras tjänster i procent i förhållande till det antal elever de ansvarar för? Hur beskrivs det i budget att stats-, kommun- och förvaltningsnivå har bidragit till implementeringen av lagen i elevhälsan? Vi uppfattade det som att skolkuratorerna var positiva till att deras profession nu finns inskriven i lagen. Det medför att de kan känna sig mer trygga i sin roll och förhoppningsvis vågar de i och med det ställa mer krav i sitt arbete. Något vi delvis visste från början men som blev ännu tydligare under studien var att skolsocionomens anställning är så gott som skraddarsydd efter skollagen 2010:800. S blev anställd i samband med att lagen började tillämpas och fungerar därmed som en extra resurs, varför S kan vara tillgänglig för och arbeta förebyggande med skolans alla elever. S arbetar tillsammans med en kurator och då de båda arbetar psykosocialt ökar självklart möjligheten att kunna vara tillgänglig och arbeta förebyggande. S menade att om antalet personer i elevhälsan ökar så blir kvaliteten i arbetet med elever bättre. S uttryckte sig ha tid för att arbeta med primär prevention vilket förmodligen kommer leda till att färre problem uppstår. Förhoppningsvis kommer det resultatet bli ett förbättrat hälsotillstånd bland eleverna i ett längre perspektiv. För att kvaliteten i arbetet med elever ska öka på fler skolor har staten beslutat om ett riktat bidrag som skolorna kan söka från och med år 2012, i syfte att förstärka elevhälsan (Utbildningsdepartementet, 2011a). Att arbeta med yngre barn ansågs av våra respondenter också vara viktigt i det förebyggande arbetet men var för kuratorerna inte helt självklart. Därmed välkomnas bidraget från staten för vidareutbildningar för personer inom elevhälsan.

I studien har det framkommit att skolkuratorerna och skolsocionomen hade liknande uppfattning om vad begreppet *tillgänglighet* innebär. Det verkar dock vara svårare för kuratorerna att vara tillgängliga för alla elever då de ofta har längre kontakt med en och samma elev och arbetar med akuta händelser varje vecka. Problemet som vi ser är att om arbetet består av att släcka bränder så hinner man inte förebygga att bränder uppstår. Det är sannolikt att kuratorerna kommer fastna i denna onda cirkel så länge det inte sker någon förändring i förhållandet mellan behov och resurser. Som vi förstår det innebär kuratorsrollen stort fokus på enskilda samtal medan skolsocionomrollen kan innebära ett mer övergripande ansvar. Kuratorerna uttryckte sig känna stort ansvar för elevernas välmående men samtidigt att resursbristen hämmar dem i arbetet för att de många gånger tvingas prioritera det akuta. De uttryckte att det är otydligt vad det innebär att

vara tillgänglig men alla fem respondenter var överens om att det innebär något större än att vid behov få samtala med någon. Vi frågade även Skolinspektionens generaldirektör Begler om lagens begrepp och fick till svar att det inte är helt självklart hur de ska definieras. Hon sa att tillgänglighet måste innebära att elever, som behöver, ska kunna träffa en skolkurator samt att en skolas huvudman aldrig kan hänvisa till bristande resurser då lagens krav gäller. Hon hänvisade till den definition av tillgänglighet som berör elever med behov och i jämförelse med våra respondenter hade de en önskan om att kunna vara tillgängliga för elever som exempelvis vill småprata om sin vardag då småprat just kan vara elevernas behov. Begreppet *behov* har följt oss genom uppsatsen och som vi förstår det är det skillnad på *synliga* och *osynliga* behov. De synliga behoven uppfattas och bedöms som reella av vuxna och de osynliga behoven yttrar sig i att elever uppsöker skolkurator för att kanske endast vilja småprata vilket som sagt skulle kunna vara just elevers behov. Vi anser att småprat kan vara ett tillvägagångssätt för elever att få hjälp med något de inte kan uttrycka. Vi tror att det finns risk för att det endast är de synliga behoven som blir upptäckta om en skolkurator inte finns på plats för att kunna bygga relationer med elever. Våra respondenter menade att tillgänglighet handlar om att ha elever i fokus och att det därmed är eleverna som ska uppleva att de har tillgång till kurator. Respondenterna satsade därför på att skapa relationer till eleverna.

Det kanhända att om diskussioner, angående betydelsen av tillgänglighet och hur man kan samarbeta för att öka den, förs aktivt på skolor kan implementeringen bli mer verksam i elevers vardag. Arbetsbeskrivningarna nämnde knappt vikten av tillgänglighet. Något beaktansvärt var att kuratorerna själva skrivit arbetsbeskrivningarna vilket gör att arbetet inte formas av ledningen och att ansvarsfördelningen blir mer otydlig. Frågan om vem som då granskar att arbetsbeskrivningen överensstämmer med elevers rätt till elevhälsa, samt om kuratorns arbete är förenlig med arbetsbeskrivningen blir då högst aktuell. I och med att Skolverket ska ta fram en ny modell för utvärdering av elevhälsan (Utbildningsdepartementet, 2011b) så kanske olikheter när det gäller att tilldela resurser kan utjämnas så att skillnaderna mellan skolor så småningom endast utgörs av de lokala behov som gör att elevhälsan behöver se olika ut.

När det gäller begreppet *förebyggande* är även det mycket otydligt. Endast skolsocionomen uppgav sig ha en medveten strategi för att på bästa sätt kunna arbeta förebyggande och endast en av skolkuratorernas arbetsbeskrivningar gav exempel på vad förebyggande arbete innebär. För att kunna ställa krav på skolkuratorers arbetsbeskrivning bedömer vi att det behövs en definition av begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande*. Det kanhända att en definition inte är möjlig i lagtexten, men kanske i förarbeten eller doktrin. De fyra kuratorerna uttryckte att de hade dåligt samvete över att de inte kunde leva upp till sina egna krav gällande att arbeta förebyggande. De ansåg sig inte kunna påverka att arbetets fokus ofta blev ett annat än vad de önskade.

Från de fem skolor vi har studerat elevantal per skolkurator är snittet 611 elever såväl år 2009 som år 2011. Det är lite lägre än Sveriges snitt som är 728 elever per kurator. Att vara tillgänglig för 728 eller 611 elever låter för oss som en omöjlighet. Ahnberg, Begler och Rydin (2011) skriver angående den flygande tillsynen att elever i de flesta skolor har tillgång till elevhälsa men att resurserna inte räcker till för alla elever (Svenska Dagbladet, 2011). Även om skolkuratorer finns stationerade på skolor är det följaktligen inte tillräckligt då det är orimligt att räkna till för alla elever när elevantalet är så högt. Våra respondenter uttryckte dock att lagen inte inneburit några större förändringar i deras arbetssätt och kanske är det ett annat arbetssätt som krävs. Ett

arbetsätt med prioritering på primär prevention kan möjligtvis vara att föredra för att tillgängligheten ska bli märkbar för alla elever.

I samband med att skollagen 2010:800 började tillämpas framkom det i våra intervjuer att det har blivit viktigare med dokumentation och att samarbeta med övrig skolpersonal vilket kräver tid för möten. Självklart anser vi att detta är viktigt men det krävs en medvetenhet om att syftet med såväl möten som dokumentation är att förbättra kvaliteten i de psykosociala insatser som eleverna har rätt till. Det viktigaste är självklart att ha eleverna i fokus då de psykosociala insatserna görs för att säkerställa elevernas välmående och för deras lärandeprocess. Därmed borde tiden för och tillsammans med elever prioriteras. I intervjuerna framkom att elevhälsan har en utsatt situation i och med att den befinner sig i en organisation med genomsyrat pedagogtänk. S har ett övergripande ansvar som får följderna att hela skolan dras in i det psykosociala arbetet. Detta gör att arbetet blir mer effektivt då alla på skolan strävar efter att arbeta med målet att stärka elevers välmående och inte bara sträva efter att elever ska klara målet med skolgången. Om fokus framförallt ligger på att elever ska klara av skolmålen så tror vi att det finns risk att elever som det går dåligt för i skolan inte får den hjälp de behöver. Problemet är kanske inte att de har svårt med skolarbetet utan att de mår dåligt. De kommer förmodligen ha svårt att klara skolarbetet så länge de inte får hjälp till bättre mående.

”Det handlar om att vi alla i skolpersonalen ska jobba för en samma sak och det är för eleverna, ingen ska känna att det inte är mitt ansvar när man ser att en elev far illa” (S).

Genom hela studien har frågeställningen följt oss; om stats-, kommun och förvaltningsnivå har elevfokus eller ekonomifokus när det gäller implementeringen av skollagen 2010:800. På statsnivå har vikten av elevhälsan uppmärksammats i och med det riktade bidraget. Att pengar satsas på elever kan indikera på att staten har elevfokus. De som arbetar på kommunnivå verkar mer pressade eftersom de dels ska förhålla sig till de pengar de får från staten och dels ska fördela ekonomi till förvaltningar. Att kommunen är en mellannivå, som både tar emot och fördelar pengar, kan leda till att de i stort sett tvingas ha fokus på ekonomin. De som på förvaltningsnivå arbetar nära eleverna, exempelvis skolkuratorerna, verkar benägna att anpassa sitt arbete efter elevers behov snarare än efter hur ekonomin ser ut. Enligt Ahnborg, Begler och Rydin (2011) får många elever som lider av oro och ångest inte det stöd de behöver (Svenska Dagbladet, 2011). Att arbeta nära dessa elever antar vi är påfrestande om man upplever att man inte räcker till för dem. En nyckel enligt skolsocionomen är att, som nämnts, hela skolpersonalen tillsammans tar ansvar för elevernas välmående.

Pengar för tillämpning av lagen 2010:800 har tillkommit och ett riktat bidrag kommer som sagt att kunna sökas från och med år 2012. Det kan emellertid verka som att de som fattat beslut om lagen inte riktigt vet vad de beslutat. För att få förståelse för de bidrag vi granskat och för att få veta vad som faktiskt har beslutats frågade vi Damberg, vice ordförande i utbildningsutskottet. Han sa: ”att helt enkelt är det inte för oss som sysslar med det varje dag - heller”. På kommun- och förvaltningsnivå kunde vi utläsa att det inte har fördelats några pengar för implementeringen av lagen. Visserligen har det tillkommit två miljoner kronor till kommunen som sedan fördelats vidare till stadsdelsnämnderna och Utbildningsnämnden. Stadsdelsnämnden Centrum har fått 62 500 kronor men dessa har inte riktats direkt för implementeringen av lagen utan har fördelats till den allmänna potten. 62 500 kronor av de totala 200 miljoner kronor som

Centrum får varje år är enligt chefsekonomen obetydlig varför den inte behöver riktas. Vi tolkar det dock som att man på dessa nivåer inte har gjort allt man kunnat för att implementera lagen i elevhälsan. Hill och Hupe (2002) säger att implementeringsproblem kan bero på kommunikationssvårigheter. Den ena varianten är att information förmedlas på ett sätt men inte tas emot på samma sätt. Den andra varianten är att information inte förmedlas alls (Hill & Hupe, 2002). Vad vi förstår har informationen mellan de tre nivåerna angående de pengar som tillkommit inte fungerat fullt ut. Detta kan bero på brister på alla nivåer då vi inte vet hur och om informationen förmedlats. Även med tanke på Dambergs ord är det emellertid inte svårt att förstå att det blir otydligt längre ner i kedjan.

Ahnborg, Begler och Rydin (2011) säger att många unga mår dåligt (Svenska Dagbladet, 2011). Att blunda för verkligheten förbättrar inte de berörda elevernas situation. Vi vet även att många elever inte får den hjälp de behöver och att de hamnar mellan olika ansvarsområden (*ibid.*). Den roll som skolsocionomen i vår undersökning har innebär ett övergripande ansvar. Någon som har tid för samarbete med såväl ledning som pedagoger och därmed låter det psykosociala perspektivet påverka resten av skolverksamheten. Detta möjliggör arbete med primär prevention då rollen innebär ett arbetssätt som prioriterar att arbeta för att problem inte uppstår. Vi anser därmed att skolsocionomens arbetssätt motsvarar lagens beskrivning av hur skolkuratorer ska arbeta. Genom ett samarbete mellan en sådan skolsocionom och skolkurator behöver möjligtvis inte skolkuratoren arbeta med primär prevention utan kan istället fokusera på behandlande arbete och akuta händelser. Vi tror att de behov som finns av förebyggande och behandlande arbete på skolor kan täckas med dessa två roller.

Slutsatsen är följaktligen att elevernas välmående samt lärandeprocess är av största vikt och för att kunna säkerställa deras välmående anser vi att det behöver finnas både skolkuratorer och skolsocionomer tillgängliga på skolor för alla elever. Oavsett vad lagens definition av tillgänglighet och förebyggande innebär så har det visat sig att de fyra skolkuratorerna känner att de inte hinner utföra sitt arbete på det sättet de själva önskar. De upplever med andra ord att de inte hinner vara tillgängliga och arbeta förebyggande vilket vi inte anser är konstigt då en skolkurator i Sverige idag i snitt har ansvar för 728 elever (SOU 2010:95). Vi tolkar det därför som att de inte har möjlighet att uppfylla syftet med lagen gällande elevhälsan som vi har uppfattat är att alla elever ska må väl. I prop. 2009/10:165 står det att det inte behövs några andra personalkategorier i elevhälsan än de som nämns i lagen (prop. 2009/10:165). Vi funderar dock över hur det skulle bli om skolsocionomrollen inkluderas i elevhälsan, förutsatt att denne arbetar som skolsocionomen i vår undersökning. Respondenterna var överlag nöjda med lagen, dock kan man inte vara helt nöjd förrän en förstärkning av lagen märks i elevers vardag (Barnombudsmannen, 2009). Vi inväntar och hoppas, att inom en inte alltför avlägsen framtid, få se att förstärkningen av lagen märks i elevers vardag. Om resultatet av det riktade bidraget från staten till elevhälsan, som ska gå att söka år 2012, uppfyller intentionen kan det anställas fler personer som arbetar psykosocialt. Implementeringen av skollagen 2010:800 kan därmed innebära den utveckling av elevers välmående som vi uppfattar är dess syfte.

6.2 Vidare forskning

Då vi finner det intressant att skolkuratorer och skolsocionomer kan komplettera varandra tycker vi att det hade varit intressant att undersöka om vilka arbetsuppgifter skolsocionomer har och om vår respondent är en representativ skolsocionom eller om denne utmärker sig även gentemot andra skolsocionomer. Vår empiri visade stort fokus

på eleven samt att respondenterna arbetade med ett elevperspektiv och därmed föreslår vi att ha med detta som en teoretisk utgångspunkt då vi inte haft det. Man skulle även kunna undersöka hur privata skolor väljer att hantera lagens bestämmelser, om att det ska finnas kurator tillgänglig för elever. Kommuner kan låta mindre skolor få dela på en och samma kuratorstjänst och vi tror därmed att privata skolor inte har lika lätt att lösa problemet angående tillgängligheten av skolkurator. Detta eftersom samarbetet med andra skolor inte är lika självklart som kommunala skolor emellan.

7. Referenser

Böcker:

Ahlbäck Öberg, Shirin & Rothstein, Bo (2010). *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. 4. uppl. Stockholm: SNS förlag

Backlund, Åsa (2007). *Elevvård i grundskolan: resurser, organisering och praktik*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2007

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-6760>

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

D-Wester, Yvonne (2005). *Socionomen i skolan*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Hill, Michael & Hupe, Peter (2002). *Implementing public policy* [Elektronisk resurs]: governance in theory and in practice. London: Sage Publications Ltd

Hellspong, Lennart (2001). *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur

Kronvall, Kai, Olsson, Erik och Sköldborg, Torgny (1991). *Förändring och lärande – En utmaning för offentlig sektor*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Sam (2005a). ”Kvalitativ metod – en introduktion” i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005b): ”Teori, metod och empiri” i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Lilja, John (2005c): ”Problemformulering” i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Petersson, Olof (2009). *Den offentliga makten*. 2., [aktualiserade] uppl. Stockholm: SNS förlag

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf> (2011-10-15)

Winter, Søren. & Lehmann Nielsen, Vibeke. (red.) (2008). *Implementering af politik*. 1. udgave, 1. oplag. Århus: Academica

Tidsningsartiklar

Ahnborg, Marie-Hélène, Begler, Ann-Marie, Rydin, Anna (2011): "*Tiden räcker inte till för elevernas hälsa*" Svenska Dagbladet 2011-10-19

Tillgänglig på Internet:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/tiden-racker-inte-till-for-elevernas-halsa_6560703.svd

(2011-10-20)

Isemo, Alf (2009) "Hårda tag mot kommunerna" *Göteborgs Posten* 15/6 2009

Tillgänglig på Internet:

<http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.190635-harda-tag-mot-kommunerna> (2011-10-19)

Milerad, Josef Renman, Cecilia "Nya skollagen sätter elevers hälsa på spel" Svenska Dagbladet 2011-09-11

Tillgänglig på Internet:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ny-lag-satter-elevers-halsa-pa-spel_6460390.svd

(2011-10-13)

Sundström, Anders (2010) "Rödgröna vill höja skatten med 60 öre" Dagens Nyheter 2010-11-16

Tillgänglig på Internet:

<http://www.dn.se/sthlm/rodgrona-vill-hoja-skatten-med-60-ore> (2011-10-10)

Offentliga utredningar

SOU 2000:19 Elevvårdsutredningen 2000 *Från dubbla spår till elevhälsa: i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling: slutbetänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

SOU 2003:99 "Sekretess mellan och inom myndigheter" i *Ny sekretesslag del 2* Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/04/12/44a0ac52.pdf>

SOU 2010:95 Sverige. Utredningen om utsatta barn i skolan 2010 *Se, tolka och agera: allas rätt till en likvärdig utbildning: slutbetänkande*. Stockholm: Fritze

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1577866>

Riksdagen

Riksdagen. PROP. 2009/10:165 Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet 6:6

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/23/68/25bd4959.pdf> (2011-10-13)

Riksdagen. PROP. 2010/11:1 UTGIFTSOMRÅDE 16, 4.1.3. Trygghet, elevhälsa och jämställdhet.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/b90700cf.pdf> (11-10-18)

Riksdagen. PROP. 2010/11:1 UTGIFTSOMRÅDE 25, 2.6.1 Kommunalekonomisk utjämnning.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/3ca840ca.pdf> (11-10-18)

Riksdagen. PROP. 2011/12:1 UTGIFTSOMRÅDE 16, 3, 2, 22 Satsning på elevhälsan.
Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/55/29/8a64611a.pdf> (11-10-18)

Riksdagen. PROP. 2011/12:1 UTGIFTSOMRÅDE 25, 2.6.1. Kommunalekonomisk utjämnning.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/55/29/56d9ce44.pdf> (11-10-18)

Regeringen

Utbildningsdepartementet (2011a). Pressmeddelande

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/sb/d/14057/a/179248> (11-11-07)

Utbildningsdepartementet (2011b). Regeringsuppdrag

Tillgänglig på Internet:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/95/21/46994831.pdf> (11-11-07)

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen (2000): Betänkandet (SOU 2000:19) Från dubbla spår till elevhälsa - i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling U2000/1510/S.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.barnombudsmannen.se/vart-arbete/nya-remissvar/2000/9/betankandet-sou-200019-fran-dubbla-spar-till-elevhalsa--i-en-skola-som-framjar-lust-att-lara-halsa-och-utveckling-u20001510s/> (2011-10-11)

Barnombudsmannen (2009): Psykologer och kuratorer ska stärka elevhälsan för alla elever.

Tillgänglig på Internet:

<http://www.barnombudsmannen.se/nyheter/2009/6/psykologer-och-kuratorer-ska-starka-elevhalsan-for-alla-elever/> (2011-10-11)

Kommunfullmäktige Göteborgs stad

Göteborgs stad (2010): Handling 2010 nr 171.

Tillgänglig på Internet:

http://www.goteborg.se/wps/wcm/connect/8b6a0680425879eb93c4df3e444ef44c/Budget_2011.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=URL&CACHEID=8b6a0680425879eb93c4df3e444ef44c (2011-10-18)

Göteborgs stad (2011): Förslag till budget för Göteborgs stad 2012

Tillgänglig på Internet:

[http://www4.goteborg.se/prod/Gemensamt/Dalis/dalis.nsf/vyFilArkiv/Budget2012_S_MP_V.pdf/\\$file/Budget2012_S_MP_V.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Gemensamt/Dalis/dalis.nsf/vyFilArkiv/Budget2012_S_MP_V.pdf/$file/Budget2012_S_MP_V.pdf) (2011-10-18)

Svensk författningssamling

SFS Skollag 2010:800

Tillgänglig på Internet:

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800#K2> (2011-10-10)

SFS Skollag 1985:1100

Tillgänglig på Internet:

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19851100.htm> (2011-10-10)

SFS Tryckfrihetsförordningen 1949:105, 2 kap, 12 §

Tillgänglig på Internet:

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1949:105#K2> (2011-11-21)

Internet

Skolinspektionen (2011): *Elevhälsa - Sammanställning av rektorernas samtliga svar uppdelade på fristående och kommunala huvudmän*

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbunden-tillsyn/flygande%20tillsyn/elevhalsa-resultat.pdf> (2011-10-19)

Skolverket (2008): *Skolverket och stadsbidragen.*

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1818 (2011-10-11)

Telefon- och mailkontakt med tjänstemän

Begler, Ann-Marie Skolinspektionens generaldirektör (2011-10-19)

Beskow, Louise kansliråd, utbildningsdepartementet (2011-11-03)

Damberg, Mikael riksdagsman och vice ordförande i utbildningsutskottet (2011-11-03)

Melin, Ingrid ekonomiavdelningen Göteborgs stad Centrum (2011-11-25)

Westlund, Peter chefsekonom Göteborgs stad (2011-11-25)

Tjänsteman på Utbildningskansliet, riksdagen (2011-11-04)

6. Bilagor

1. Intervjuguide
2. Informationsbrev
3. Samtyckesblankett
4. Utskickat mail till skolkuratorer

Bilaga 1 - Intervjuguide

Intervjuguide

Inledande frågor

- Födelseår
- Utbildning/vidareutbildning
- År i yrket/området

Arbetsuppgifter

- Hur ser dina arbetsuppgifter ut?
- Vad väljer du att prioritera i ditt arbete?

Förebyggande - akuta insatser

- Hur definierar du förebyggande arbete, vad tror du att lagen menar?
- Hur arbetar du förebyggande?
- Hur stor del av ditt arbete är för akuta insatser?

Tillgänglighet

- Hur definierar du tillgänglighet, vad tror du att lagen menar?
- Hur gör du för att vara tillgänglig för eleverna?
- Hur kommer elever i kontakt med dig?
- På vilket sätt påverkas kvaliteten i ditt arbete med elever i och med kravet på tillgänglighet?

Förändring/ implementering

- Upplever du att du implementerar den nya skollagen (2010:800) i ditt arbete? Och anser du att ni har tillämpat den sedan 2011-07-01?
- Har det skett förändring i arbetsuppgifter efter att den nya skollagen började tillämpas? Om ja, i så fall vad för slags förändringar?
- Hur upplever du att skollagen har ställt sig till implementeringen av lagen?

Makt

- Hur tänker du kring makt, inflytande och ansvar i ditt arbete? Upplever du att du har fått stöd från ledning när det gäller strategi för hur du ska kunna arbeta förebyggande och tillgängligt?
- På vilken nivå anser du att makten, fram för allt, ligger när det gäller att implementera lagen?

Övrigt

- Har du något ytterligare att tillägga?

Bilaga 2 – Informationsbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Tillgänglighet och förebyggande

Fyra skolkuratorers och en skolsocionoms skildringar av begreppen samt budget för elevhälsan.

Denna studie ska genomföras för användning till vår C-uppsats och syftet är att undersöka hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § beskrivs implementeras i grundskolekuratorers och en skolsocionoms arbete samt att granska budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå som berör skollagens fastställande av elevhälsa.

Ert deltagande är av väsentlig vikt för vår undersökning då ni förhoppningsvis besitter kunskap om det vi undersöker.

Deltagande i undersökningen är frivilligt och ni lämnar ert samtycke innan den genomförs.

Undersökningen genomförs genom enskilda kvalitativa intervjuer som varar i cirka 30-60 minuter.

Vid eventuella frågor och funderingar är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare per telefon eller e-mail:

Linnéa Hultman 0701 – 47 48 73 lelle_87@hotmail.com

Charlotte Jörnland 0762 – 36 17 96 c.jornland@hotmail.com

Handledare: Jörgen Lundälv 031 – 786 57 95 Urban.Herlitz@

Vi vill på förhand tacka för Er medverkan, Linnéa och Charlotte

Bilaga 3 - Samtyckesblankett

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Samtyckesblankett

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur begreppen *tillgänglighet* och *förebyggande* i skollagen 2010:800 andra kapitlet 25 § beskrivs implementeras i grundskolekuratorers och en skolsociologs arbete samt att granska budget på stats-, kommun- och förvaltningsnivå som berör skollagens fastställande av elevhälsa.

Vi hänvisar till de forskningsetiska principer vetenskapsrådet satt upp och som garanterar dig anonymitet och att det insamlade materialet inte används till något annat än till vår C-uppsats. Studien är frivillig och du kan när som helst dra tillbaka ditt samtycke och avbryta studien om du ej längre vill medverka. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas.

Härmed godkänner jag mitt deltagande i studien:

Namnteckning _____

Namnförtydligande _____

Ort och datum _____

Bilaga 4 – Mail sänt till skolkuratorer

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Göteborgs Universitet som skriver c-uppsats och vi har gjort ett urval av kommunala grundskolor och skolkuratorer från kommuner i Västra Götalans län.

Vårt syfte är att undersöka hur den nya skollagen (2010:800) har påverkat skolkuratorers arbetssituation och resurserna för kurativ verksamhet.

Planeringen är att bland annat göra en dokumentanalys med jämförelse av **skolkuratorstjänster i procent** samt av **arbetsbeskrivningar** för kuratorer före och efter att den nya skollagen (2010:800) trädde i kraft. Vi önskar därför också få underlag för detta genom att få uppgifter om situationen i dessa avseenden 2009-09-01 och 2011-09-01. Vi vill veta procentandel anställda kuratorer från förskola till och med årskurs nio samt **antal elever** på skolan vid dessa två tidpunkter. Om skolan har skolsockionomer eller liknande som arbetar förebyggande med behandlande samtal så är vi även intresserade av det.

Ni väljer om ni vill maila det till denna adress eller posta till:

xxx

En ytterligare del i uppsatsen är att intervjua skolkuratorer och undrar om du är intresserad av det? Intervjun beräknas ta 30-60 minuter och berör bland annat arbetsuppgifter, tillgänglighet och förebyggande arbete. Deltagande i undersökningen är frivilligt, ni lämnar ert samtycke innan den genomförs. Skolans, ditt och kommunens namn kommer inte att nämnas i uppsatsen.

Vi är medvetna om att detta säkerligen kräver ansträngning för er men vi är väldigt tacksamma om ni vill hjälpa oss.

Tack på förhand! Med vänlig hälsning Linnéa Hultman och Charlotte Jörnland.